

DİNİ BİLİMLER SERİSİ-1

Unknown Format

Unknown Format

TURHAL
2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİN NEDİR?
  - 1.1 Dinin Tarifi
  - 1.2 Dinin Mahiyeti
  - 1.3 Dinin Hedefi
  - 1.4 Dinin Kaynağı ve Menşei
  - 1.5. Dinin Vasıfları
  - 1.6 Dinin Amacı
    - 1.6.1 Tevhit
    - 1.6.2 Risalet
    - 1.6.3 Haşir ve Ahiret
    - 1.6.4 Adalet ve İbadet
2. İMANA VE DİNE OLAN İHTİYAÇ
  - 2.1 İnanma duygusunun yaratılıştan varlığı
  - 2.2 Dine olan ihtiyaç
  - 2.3 İman İlimine ve İmanın Tekâmülüne olan İhtiyaç

İKİNCİ BÖLÜM

İMAN VE AKIL

1. Peygamberimiz'in (sav) Akılla İlgili Hadisleri
2. Akılın Tarifi ve Mahiyeti
3. Akılın Mertebeleri
  - 3.1 Akılın Kemal Mertebesi: Hikmet
  - 3.2 Akıllıya Gereken
  - 3.3 Akılın Kötüye Kullanılması (Cerbeze)
  - 3.4 Akılsızlık (Hamakat)
4. Akıllıların ve Ahmakların Alametleri

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE DİN KAVRAMI

1. Din, Ahiret Günü, Hesap Günü Demektir
2. Yüce Allah "Din" ile "İslam İnancı" nı Kastetmektedir
3. Kur'an, Dini "Allah'a Giden Yol" Olarak Tarif Etmiştir
4. Kur'an'da "Din" ile "Allah'a İhlâsla İbadet" Kastedilmektedir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PEYGAMBERİMİZ'İN (SAV) HADİSLERİNDE DİN

1. Allah Bilgisi Dinin Özüdür
2. Din Akla Önem Verir, Dindarlık Akıllıların İşidir
3. İlim Dinin Ayrılmaz Özüdür, İlimsiz Din Olmaz
4. Din, Ahlaklı Fertlerin, Faziletli İnsanların Yetişmesini Sağlar

5. İbadetin Başı ve İnsanın En Önemli Vazifesi Olan “Namaz Dinin Direğidir”
6. Din Nasihattir ve Kolaylık Göstermektir
7. Din Kardeşliğı ve Hoşgörüyü Emreder
8. Dine Önem Verdikçe Dünya İşleri de Düzeldir
9. Dünyayı Dine Tercih Edene Yazıklar Olsun
10. Ferdin, Ailenin ve Milletin Hayrı Dindar Olmaktadır

BEŞİNCİ BÖLÜM

RİSALE-İ NURLARDA “DİN” KAVRAMI

1. Din Bir İmtihandır
2. Din İnsanın ve Toplumun En Mühim İhtiyacıdır
3. Din Yalnız İman Değil “Amel-i Salih” Dahi Dinin İkinci Cüz’üdür
4. Din Şeriatır, Din ve Şeriat Aynı Anlama Gelir
5. Din Hiçbir Şeye Alet Edilemez
6. Dinsiz Bir Millet Yaşayamaz

ALTINCI BÖLÜM

İMAN VE İSLAM KAVRAMI

1. İman
2. İslam
3. Niyet ve İhlâs
4. İman ve İslam arasındaki farklar
5. İman temeli
6. Kur’an- Kerimde mü’minlerin vasıfları
7. Hadis-i Şeriflerde mü’minlerin vasıfları

YEDİNCİ BÖLÜM

RİSALE-İ NURLARDA İMAN VE İSLAMİYET

1. İman
2. İslamiyet
3. Risale-i Nurda mü’min ve Müslümanın vasıfları
  - 3.1 Mü’minler kardeştir, muhabbeti esas alırlar
  - 3.2 Mü’minler yardımlaşmayı esas tutarlar
  - 3.3 Mü’min dersini, ahlakını kur’an’dan alır
  - 3.4 Mü’min dünyayı bir misafirhane bilir
  - 3.5 Müslümanlar islamın emirlerini ifa etmelidirler
  - 3.6 Müslümanın her vasfı islamdan neş’et etmeyebilir
  - 3.7 Müslüman cihad vazifesini hakkıyla yapmalıdır
  - 3.8 Müslüman hürriyetçidir
  - 3.9 Müslüman asla anarşist olmaz

ÖNSÖZ

İlim, usulüne uygun olarak ortaya konulduğu takdirde gerçeği ifade eder. Usulüne uygun olmayan bilgi birikimlerinin pek çok safsatayı netice verdiği ve pek çok yanlış düşüncelere sebep olduğu tarihen sabittir. Bunun için ehl-i sünnet âlimleri usul ilmini (metodolojiyi) geliştirmişlerdir. Bu hususta da Aristo'nun "Mantık" ilminden de yararlanmışlardır. "Usulsüzlük vusulsüzlüğe sebeptir" demişlerdir.

Usul (metot) hakikate ulaştırın en kısa yol demektir. Usul, yanlış anlamalara meydan vermemek için kurallar dâhilinde kelimeleri ve kavramları yerli yerine oturtmak, hakikat, mecaz, istiare, teşbih ve temsilleri ayırabilmek; kelimelerin lügat manası yanında kullandığı alana göre ıstılah anlamlarını bilerek kullanmaktır. Deyimleri de hakiki anlamlarıyla ortaya koyup, gerçeği ifade edebilmek şarttır. Usul ve ıslahatı bilmeyen, deyimden anlamayan, kelimelerin gerçek manasını kavrayamaz ve o kelimenin ifade ettiği hakikati bulamaz.

Mesela, "din" kelimesi lügatte; ceza, şeriat, millet, âlet, hal ve siyaset, hesap, kahr, galebe, istila, malik olmak, aziz olmak, itaat etmek, vera, takva, masiyet, ikrah, hizmet, kaza, ihsan, tarikat, tedbir, tevhit, birisini hoşlanmadığı şeye sevk etmek gibi anlamları ifade eder. Bunlardan her hangi bir manayı mevki, makam ve münasebete göre doğru anlamları yerli yerine oturtmak ilim isteyen bir husustur.

Dinin ıstılah manası ise; Allah ile kul arasındaki münasebetleri tanzim eden ilahi nizam, iman ve amel mevzu olarak insanlara Cenab-ı Hak tarafından teklif olunan hak ve hakikat kanunlarının heyet-i mecmuasıdır. Cenab-ı Hakk'ın dergâh-ı ulûhiyetine kulluk edasına vesile ve medar olan ibadettir.

Din bilginleri dini tarif ederken; "Din; kalben iman, lisanen tasdik ve dinin erkânıyla amel etmek" şeklinde tarif etmişlerdir. Dini "Kur'an'ın ifade ettiği ilahi hakikatler mecmuası," dindarlığı da "insan fitratına yerleştirilmiş bulunan hakikati arama arzusu" olarak tarif etmişlerdir.

Nitekim inanç noktasında Hakkı bulup imti'nan-ı kalbe vasıl olmayan kimsenin dindar olduğu iddiasını reddetmişlerdir. İtikatta doğruyu bulamayan kimsenin amelde istikameti bulunamayacağını ve dalalete sürükleneceğini belirtmişlerdir. Bütün firak-ı dalle-i islamiye bunun delilidir. Onların eksigi amel değil imandır. Bunun için imansız amellerinin değeri yoktur.

Dinin amacı, Allah'ın rızasını ve yakınlığını kazandırmaktır. Bu da ancak Allah'ın dilediği ve istediği şekilde bir inanca ve amele sahip olmakla olur. Allah'ın istemediği itikat ve amellerle onun rızasını elde etmek imkânı yoktur. İşte peygamberler ve İlahî kitaplar Allah'ın rızasını kazandıracak olan amelleri ve itikadı Allah'ın buyruğu olarak bize bildirirler. Yoksa kişi kendi kafası ile bir inanç ve amel ortaya atarak "din" icat eder, bununla da Allah'ın rızasını elde edeceğini iddia ederse bu peygambere uymadığı ve Allah'ın kitabına inanmadığı için ancak Allah'ın öfkesini celp eder. Böyle bir müddeinin durumu padişahın elçisini kabul etmeyen ve mektubunu reddeden, sonra kendi kendine mektup yazıp "bu padişahın mektubudur" veya "siz elçiyi değil beni dinleyin, şunları şunları yapın, padişahın yakınlığını kazanırsınız" diyen bir âsinin durumuna benzer. Bu durumu bilen padişah, o âsiye ve ona tabi olanlara gereken cezayı elbette verir. Zindanı yoksa sadece onlar için bir zindan yapar ve içine onları koyar.

Yüce Allah Kur'an'ı Kerim'de şöyle ferman eder:

"Allah'a inanmaya ve ona teslim olmaya çağırılmışken, bu çağrıya kulak vermeyerek Allah'a karşı yalan uyduran kimseden daha zalim kim olabilir? Allah zalim olan bir kavmi doğru yola iletmez. Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek

isteyen zavallılardır. O münkirler ne kadar istemezlerse de Allah nurunu tamamlayacaktır.

Allah'a şirk koşanlar istemese de dinini tüm dinlerden üstün kılmak için peygamberlerini ve doğruluk rehberi Kur'an'ı Hak dinle gönderen odur.

Ey iman edenler! Sizi cehennem azabından kurtaracak karlı bir kazanç yolunu göstereyim mi? Allah'a inanın, peygamberine tabi olun. Allah yolunda canlarınızla, mallarınızla mücadele edin. Bilesiniz ki, dünya ve ahirette sizin için en hayırlı yol budur. Sizler ancak bunu yaptığınız takdirde Allah'ın affına mazhar olur, altından ırmaklar akan Adn cennetindeki hoş mekânlara Allah'ın izni ile girebilirsiniz. Sizin için büyük kurtuluş budur. Ayrıca sizin için sevdiğiniz bir şey daha var ki, o da dünyada da Allah katından yardıma ve zafere mazhar olmanızdır. Ey iman edenler! Allah'ın dinine yardım ediniz ki, Allah da size yardım etsin.”

Netice: ”Din, Allah'a iman ve teslimiyeti netice verir.” Bunun için Bediüzzaman hazretleri “İman tevhide, tevhit teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder” demiştir.

M. Ali KAYA

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİN NEDİR?

1.1 Dinin Tarifi:

İsimler bir şeyin bilinmesi ve tanınması içindir. Maddi veya manevi bir şeyi zihne getirmek, kavramları ve eşyayı birbirinden ayırmak için kullanılan söze isim denir.

Tarifler ise bir şeyin anlaşılması için yapılır. Tarif, “efradını câmi, ağyârını mani” olmaz ise, maksadı tam ifade edemezler. Dinin tarifini de çeşitli şekillerde yapmışlardır, şöyle ki;

“Din Yüce Allah'ın bir kanunu, bir takım sağlam hükümlerin kutsal bir mecmuasıdır. Allah bunu peygamberleri aracılığıyla insanlara ikram ve ihsan buyurmuştur. İradeleri ile bu kanunlara uyanları hayırlı neticelere ve hidayete götürür, hem dünyada, hem ahirette mutluluğa ve selamete kavuşturur.”

“Din, İnsanları yaratılıştaki gaye ve maksattan haberdar eden ve takip etmesi gereken yolu gösteren, Allah tarafından va'z olunmuş ilahi nizamdır.” Dinin vazı-ı hakikisi Cenab-ı Hak olup, menşe-i aslisi vahy ve nübüvvettir. Son asırlarda bazı hükemanın “din-i tabii, vs” tarzında va'z etmek istedikleri bir takım umdelere, cahiliye devrinden kalma bir kısım batıl mezheplere mutlak surette “din” namı verilemez. Bunlar hiçbir vecihle din mahiyet-i ulvisine haiz olamaz.”

Yine “Ömer Nasuhi Bilmen” dinin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- a) Semavidirler,
- b) Esasta bir ve müttehittirler,
- c) Tevhidi esas alırlar,
- d) Peygamberlerin tümüne ve kutsal kitapların hepsine imanı esas alırlar,
- e) İnsanlar arasında barış, kardeşlik tesis eder,
- f) Üstünlüğün takvada olduğunu bildirirler,
- g) Her yönü ile akıl ve hikmete uygun bulunurlar.

Dinin tarifi ve mahiyeti bu iken, sosyoloji kitaplarında maalesef “Bir kutsala inanan insanların meydana getirdiği topluluğun inancı, ayini ve ibadetleri” “Din, insanın kendisini heyecan ve hayranlığa sürükleyen metafizik güçler taşımasıdır” şeklinde tarif edilmiştir.

Ünlü sosyolog Emile Durkheim (1858–1917): “Din kavramının kesin bir tanımı yapılmamıştır” der. İnanmayan insana ve kabul etmeyen kişiye tanım ne yapsın?

“Meydan Laroussa” da dini: İnsanların kendilerini bağlı gördüğü üstün bir güç veya ilkeye inancı, bu inancın sonucu olarak bir yaşama kuralı yaşatabilecek zihni ve ahlaki tutum” olarak tarif ediyor. Ana Britanica’da “İnsanın kutsal saydığı gerçeklikle ilişkisi, ve bunun neticesinde doğan inanç, öğretisi, yargı, davranış ve ibadet” tir der. Ayrıca, “Din insanın kendisini heyecan ve hayranlığa sürükleyen metafizik güçler taşımasıdır” diye dinin tarifini yapar.

Dini inceleyen ve din konusunda araştırma yapan filozoflar ve ilim adamları dinin özünü ve hakikatini araştırmaktan ziyade, dinin fonksiyonlarını ve gerek fertte ve gerekse toplumda meydana getirdiği tesirleri üzerinde durarak, araştırmalarını bu hususta yaygınlaştırmışlardır.

Din üzerinde araştırma yapmak üzere çeşitli ilim dalları oluşturulmuştur.

Bunlar:

1. Dinler Tarihi: Tarih boyunca din adına ortaya çıkan akımları inceler,

2. Din Sosyolojisi: Dinlerin ve inançların toplum üzerindeki etkilerini araştırır.

3. Din Psikolojisi: Dinin fert üzerinde ve duygularındaki etkileri inceler.

4. Din Felsefesi: Dinler üzerinde fikir yürüterek kendi düşüncesini ortaya koyarlar.

Böylece filozofların farklı farklı din anlayışlarını nazara verirler.

Tüm bu ilim dallarının amacı, “dinin hakikatlerini” ortaya koymak değil, din hususunda gerek kendilerinin, gerekse toplumdaki çeşitli kesimlerin meraklarını gidermek ve bu hususta farklı uygulama biçimlerinden farklı sonuçlar çıkararak, kendilerine göre dinin fonksiyonlarını yorumlamaktır.

İşte bundan dolayıdır ki, ne doğru şekilde dinin tarifini yapmışlardır, ne de din hususunda ortak bir neticeye ve kanaate ulaşabilmişlerdir. Dini anlayacak “kalp gözü” ve “iman ışığından” mahrum oldukları için, körlerin fili tarifi gibi çeşitli tarifler yapmışlardır. Hakikati ifade edememişlerdir.

Neticede, “Bir kutsala inanan insanların meydana getirdiği topluluğun inanışı, ayini ve ibadetleri” diyerek totemizm, fetişizm, politeizm, ateizm gibi inançtan yoksun toplumların törenlerini din olarak ilim erbabına sunmuşlar, ilim adamları da bunu bir hakikat imiş gibi kabul etmişlerdir. Yerdeki üzüm salkımlarını Süreyya yıldızı diye yutturmak buna derler. “Eyne’s-serâ, mine’s Süreyya” _ _

Bir ilmin tarifi yapılırken konusu ve amacı, tarifi içerisinde yer almalıdır. Yoksa onu tarif etmiş sayılmazsınız. Tarihi tarif ederken “eskiden yaşanmış hikâyelerdir” dersek, onu tarif etmiş olmayız. Tarihin tarifi yapılırken hikâyeden, efsaneden, masaldan ayrı olması ve bunları da zihne getirmemesi lazımdır. Gerçekçi bir tarif, “efradını câmi, ağyarını mani” olmalıdır.

Din, insanların “neciyim, nereden geldim, nereye gidiyorum, dünyadaki vazifem nedir? Ölüm nedir? Ölümden sonra hayat var mıdır? gibi suallere cevap vermektedir. Ayrıca, “Benim ve varlıkların yaratıcısı kimdir? Kâinatı niçin yaratmıştır? Benden ne istemektedir? İnsan, kâinat ve yaratıcı arasında ne gibi münasebetler vardır?” gibi insanı düşündüren konulara ilahi kaynaklı cevaplar vermektedir. Öyleyse dinin tarifi yapılırken bu gibi hususlar dikkate alınmalıdır.

Dinin gerçekçi bir tarifini şu şekilde yapabiliriz:

“Din, insanın ve kâinatın yaratılış gayesini bildiren ve yaratıcısını tanıttıran ölüm ve ötesinin sırlarını açıklayan, insanı dünya ve ahiret saadetine ulaştırarak prensipleri ihtiva eden, akla ve vicdana doğru yolu gösteren, Allah tarafından peygamberleri aracılığı ile vahyedilmiş ilahi hakikatler mecmuasıdır.”

1.2 Dinin Mahiyeti:

Din, Allah'ü Taala tarafından va'z olunmuş bir kanundur. İnsanlara saadet yollarını gösterir. Yaratılıştaki gaye ve hedefi, Allah'a ne suretle ibadet yapılacağını bildirir. İnsanları kendi hür iradesi ile hayır olan işlere sevk eder.

Bu ilahi mesajları peygamberler vahiy suretinde Cenab-ı Haktan alarak olduğu gibi insanlara tebliğ etmişlerdir. Binaenaleyh din, peygamberlerin vahy-i ilahiye müstenit tebligatı olup, onun hakiki vaazı Allah'ü Taaladır. Peygamberler din vazetmezler; onların vazifesi Allah'ın dinini tebliğ ve bizatihi ona imtisal ederek, dini yaşamada insanlara örnek ve numune-i imtisal olmaktır. Peygamberlere dinin vazı demek hakikat değil, mecazdır.

Filozofların ortaya attığı fikirler hiçbir zaman dinin ulvi mahiyetine haiz olamazlar, onlar birer felsefi meslekten öte gidemezler.

1.3 Dinin Hedefi:

Dinin hedefi uhrevi saadettir. “Bu zaman efkârı, bizzat saadet-i dünyaya müteveccihdir.” Bunun için dinden dünyevi amaçlar beklenmektedir. Dine dünyevi amaçlar için bakılmaktadır. Halbuki, “Şeriatın nazarı ise, bizzat saadet-i uhreviye ye nazır olup, bittabi dünyaya da nazırdır. Çünkü dünya ahirete vesiledir.” Bundan dolayı önce Allah'ın rızası ve yaratılış amacı gözetilmeli, sonra zaten dünyevi faydaları kendiliğinden gelecektir. Dünya ahiretin tarlası ve gölgesidir. Ahiret için çalışana Allah dünyayı verir; ama dünya için çalışana Allah ahireti vermez. Bediüzzaman hazretleri “Biz dini severiz. Dünyayı da din için severiz. ‘La hayra fid-dünya bilâ-dîn’ Dinsiz dünyada hayır yoktur.” diyerek bize dinin amacını ve hedefini göstermektedir.

İnsanların din namıyla uydurduğu şeyler, felsefi sistemler, hiçbir zaman insanlığın hidayetini ve saadetini temine kâfi değildir. Çünkü vahye ve ilhama istinat etmeyen, kökleri ulvi bir kaynağa dayanmayan fikirler, görüşler, insanların ruhlarına nüfuz edemez, kalbine asla hâkim olamaz. En büyük mütefekkirler bile asırlardan beri ilahi dinlere sarılmışlar ve o dinlerden beslenmişlerdir.

Dinin yerini hiçbir şey tutamaz. İman olmazsa insanları kanunlarla ve zabıtalarla ahlaklı ve hakperest, hukuka riayetkâr kılmak imkânsızdır. Binaenaleyh ahlakın ve hukukun istinatgâhı dindir. Din olmazsa fertlerde yüksek ahlaklar ve faziletlerden eser görülmez. Cemiyetlerde intizam ve ahenk olmazdı.

Dinsizlik evvela ahlak, sonra hukuku ortadan kaldırır. Dinsizlik, cemiyetlerin yıkılmasına sebep olur. Cemiyet efradı arasındaki ahlaki tesanüt, inanç birliği ve duyguların müşterekliği ancak dinle temin edilir. Din ortadan kalkınca bu tesanüt de zeval bulur.

Akıl ve vicdan dinin yerini tutamaz. Akla ve vicdana yol gösterecek, dindir; vahy-i ilahidir. İmam-ı Gazalî'nin belirttiği ve izah ettiği gibi; “Akıl, göz mesabesinde; vahiy ise güneşe benzer. Güneş ışığı olmazsa, göz, eşyayı tanıyamaz, hakikatini idrak edemez. Güneşi inkâr eden ateş böceği gibi kendi aklının ve kafa fenerinin ışıkçığı ile karanlıklar içinde kalarak el yordamı ile yol bulmaya ve eşyayı görmeye çalışan gibidir” Binaenaleyh dini terbiye almamış bir akıl ve vicdan, kendisini fenalıktan alıkoyup, hak ve hakikati bulamaz.

1.4 Dinin Kaynağı ve Menşei

Hak din, insanlıkla beraber taraf-ı ilahiden gönderilmiştir. İlk insanı yaratıp, yeryüzüne gönderen Yüce Allah ona uyacağı dini de vahyetmiş ve onu peygamber olarak görevlendirilmiştir. Tarihin hiçbir devrinde dinden habersiz bir toplum bulunmamıştır. Nerede insan varsa orada iman ve ibadet mevcuttur. Hayat-ı insaniye diyanetle başlamış, diyanetle kuvvet bulacak ve diyanetten uzaklaşmakla kıyametin kopmasına sebep olacaklardır.

Din, insanların sonradan icat ettiği bir şey değildir. Din duygusu dinin vazı olan Allah'ın beşer fitratına koyduğu bir hakikattir. Ta ki peygamberlerin tebliğ ettiği “Hak Dini” akl-ı selim ile kabul etsinler. Allah'ın varlığını, hayır ile şerrin mahiyetini, fazilet ile rezaletin ayrı ayrı

şeyler olduğunu anlamak ve tasdik etmek insana mahsus ruhi ve fitri bir keyfiyettir. İnsanların aklını ve vicdanını hak ve hakikate çeviren ancak vahy-i ilahiye istinad eden dindir. Bunun aksi dinden mahrumiyet ve dinsizliktir.

İlahi kaynaklı hak din ancak “Tevhid Dini”dir. Diğer dinler “Tevhid” hakikatinden sapmaz. İnsanlığın babası, ilk müşidi, ilk muallimi Hz. Âdem (as) olup, vahy-i ilahiye memur edilmiş ilk peygamberdir. Din namına çıkmış olan diğer fikir ve inançlar ya tevhitten sapmaz veya inkardır; veyahut nefis ve şeytanın telkinatıdır.

İnsanlar ilk defa hak dine mazhar olduklarından ilk din “Tevhid” dinidir. Peygamberlerin gösterdiği yolu bırakıp, kendi arzuları peşinde koşmaya başladıktan sonradır ki, hak dinin esaslarını unutarak, bir takım hurufata sapsınmışlardır. Böylece batıl din ve itikatlar ortaya çıkmıştır. Sonra yine Yüce Allah peygamberlerini hak din olan Tevhid dinine davet için görevlendirmiştir. Bu durum asırlar boyunca böyle devam etmiş ve nihayet son peygamber Hz. Muhammed (as) ile din tamamlanarak sona ermiştir.

1.5. Dinin Vasıfları:

Din ilâhî kaynaklıdır. İlahi kaynaklı olmayana din denilmez. İlahi kaynaklı dinler de zamanla tevhid ve ibadetlerden sapsınmalarla Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi tahrif edilmiş olabilir. Bizim asıl maksadımızı teşkil eden “Hak Din, Bozulmamış İlahi Din”in bazı temel vasıfları vardır ki, bu Hz. Âdem (as) ve ondan sonra yüz yirmi dört bin peygambere vahy olunan dindir ki, bunların temel özellikleri ve vasıfları şunlardır:

1. Allah’ın birliğine kesin iman etmek,
2. Ahirete, öldükten sonra dirilmeye, cennet ve cehenneme iman etmek,
3. Peygamberlere, meleklerle ve kitaplara iman etmek,
4. Peygamberler vahiy aracılığı ile Allah’ın buyruklarını tebliğ ettiklerine inanmak,
5. İnsanları ilme, ahlaka, adalete, yalnız bir olan Allah’a itaate ve ibadete çağırırlar.
6. Akla ve ilme muhalif değildir. İnsan aklına hitap ederler.

Bu temel özellikler tüm hak dinlerin, bütün ilahi kaynaklı dinlerin temel vasıflarıdır. İbadet tarz ve şekillerinde yaşanan dönemin sosyolojik ve psikolojik şartlarına göre farklılıklar olabilir.

1.6 Dinin Amacı:

Yeryüzünde iman-küfür mücadelesi Âdem (as) zamanından günümüze kadar gelmiş, kıyamete kadar devam edecektir. Atalarımızın dediği gibi “Küfür devam eder, zulüm devam etmez.” küfrün devamı ise cehalet, ahlaksızlık ve zulme bağlıdır. Bunun için Yüce Allah insanlara peygamber ve kitaplar göndererek onları tevhid inancına, ilim ve irfana, ahlak ve fazilete, hak ve adalete çağırmıştır. Bu prensiplere uyanlara hem dünyada, hem de ahirette saadete ve selamete erdireceğini vaat etmiştir.

Mukaddes kitabımız Kur’an-ı Kerim’in de dört ana gayesi vardır ve bu ana gayeler Kur’an’ı Kerim’in bütün surelerinde, ayetlerinde ve kelimelerinde bulunmakta, adeta Kur’an bu ana gayeler etrafında toplanmaktadır.

Bunlar: Tevhid, Risalet, Haşır ve Ahiret, Adalet ve İbadettir.

1.6.1 Tevhid:

Dinin amacı, kâinatın yaratıcısı olan Yüce Allah’ın zatını, sıfatlarını, isimlerini ve kâinattaki tasarrufatını, tecelliyatını, faaliyet ve şunatını göstererek Allah’ı tanıtmaktır. Allah’ın bir olduğunu her yerde hazır ve nazır olduğunu, mekânlardan münezze olduğunu, her işi bizzat yaptığını, şeriki, naziri, misli, benzeri bulunmadığını, her şeyi bilen, gören ve idare eden bizzat kendisi olduğunu izah ve isbat eder. Kâinattaki tasarrufatından bahsetmekle bu maksadı isbat eder, akli şahit tutar ve akla hitap eder. Bunun için akli olamayanın dini de

olmaz. Allah'ın birliğini dava etmeyen ve Allah'ın birliğine inanmaya çağırmayan din hak din olamaz.

1.6.2 Risalet:

Peygamberler insanların muallimleridirler. İnsanlara, din, ilim ve ahlak dersi yanında ihtiyaç duydukları meslek, sanat ve fenleri de öğreterek o sahada da eşsiz birer rehber olmuşlardır. İnsanlar ahlak ve fazileti peygamberlerden öğrendiği gibi, kendilerine lazım olan sanat ve fenleri de peygamberlerden öğrenmişlerdir.

Bu noktada büyük ehemmiyeti olan Risalet müessesesini Yüce Allah, Kur'an'ı Kerim'de gerek enbiyanın mücadelelerini anlatarak, gerekse mucizelerinden bahsederek izah ve ispat eder. Gerçek mürşitler olan peygamberlere uymaya davet eder.

Nitekim: “Çiftçiliğin, demirciliğin, terziliğin, düğgerliğin, sanat ve ticaretin pirleri ve ilk mucitleri peygamberlerdir. Onlara dinen uyduğunuz gibi sanat ve teknikte de onlara tabi olun” emreder.

Risalet peygambere itaati ve yoluna sünnetine uymayı da gerekli kılar. Kur'an-ı Kerimde yüce Allah inananları peygambere itaate çağırır. “Peygambere itaat eden Allah'a itaat etmiştir” buyurur. Hıristiyan dünyasında peygamberlik müessesesi olmadığı ve onlar peygamberlerine Allah'ın oğlu ve ulûhiyete ermiş insan olarak baktıkları için “Sünnet” kavramına da yabancıdırlar. Bunun için dinleri kısa zamanda tahrifata uğramıştır. Çünkü dini ayakta tutan peygamberin yolundan gitmek ve sünnetine uymaktır. Peygamberler ilâhi vahyi tebliğ etmeleri yanında tatbik ederek örnek olmaları da vazifelerinin gereğidir. İnsanlar Allah'ın rızasına uygun ilâhi emirlerin tatbikatını ancak peygamberlerin tatbikatından öğrenebilirler.

1.6.3 Haşir ve Ahiret:

Dinin amacı uhrevi saadettir. “İnsan bir yolcudur. Sabavetten gençliğe, gençlikten ihtiyarlığa, ihtiyarlıktan kabre, kabirden haşre, haşirden de ebede kadar yolculuğu devam eder. Dünya bir misafirhanedir. İnsan ise onda az kalacaktır ve vazifesi çok bir misafirdir.

Peygamberler Allah'ın fermanını insanlara tebliğ ederek diyorlar ki:

“Hazırlanınız, başka daimi bir memlekete gideceksiniz. Öyle bir memleket ki, bu memleket ona nispeten zindan gibidir. Padişahımızın makarr-ı saltanatına gidip, merhametine ve ihsanlarına mazhar olacaksınız. Eğer güzelce bu fermanı dinleyip, itaat etseniz! Yoksa isyan edip, dinlemezsensiz müthiş zindanlara atılacaksınız” gibi tebligatta bulunuyorlar.

“Şu fani dünyada, şu muvakkat misafirhanede, kısa bir ömürde az bir lezzet için; ebedi, daimi hayatını ve saadet-i ebediyesini berbat etmek, ehl-i aklın kararı değil” diye ders verir.

Bu dünyada insanın eline verilen sermaye ise ömürdür. Bu ömürde iki hayatların ihtiyaçları temin edilecektir. Bunun için Cenab-ı Hak Kur'an'ı Kerim'inde üç binden fazla ayetiyle ahireti nazara verir, ahirete iman hakikatini anlatır, izah ve ispat eder. Ekser surelerin başlarında kıyamet ve ahirete dikkatleri çeker.

1.6.4 Adalet ve İbadet:

Allah adaleti emreder. Zulümden kesinlikle nehyeder. Zulme biraz meyletmeyi dahi kesinlikle yasaklar. Çünkü Allah adil-i mutlaktır.

Adaletin iki kefesi vardır.

Birincisi: İhkak-ı Hak etmek, yani hak sahibine hakkını vermek.

İkincisi: Haksız ve zalimi cezalandırmaktır.

Allah'ın hak sahiplerine adilane hak verdiğini, herkese münasip bir şekilde adaleti icra ettiğini bilfiil yaşıyoruz. Öyle ise haksızlara da aynı şekilde ceza vereceğine inanmamız lazımdır. Demek ki, bir mahkeme-i Kübra, bir Adalet-i Uzma olacaktır.

Dinde “Hukukullah” ve “Hukuk-u İbad” olmak üzere iki nevi hak vardır. Bu hukuka riayetle adalet temin edilir. Dolayısıyla ibadet bu iki nevi hakkın ifâsının bir gereğidir. Mün'im-i Hakiki olan Yüce Allah'ın nimetlerine yapılacak şükür Allah'ın hakkı ve kulun vazifesidir. Bu ise, ibadet şeklinde tezahür eder.

İnsan fitratının gereği iman ve ibadettir. Bu da fitratın bir hakkıdır. Hukuk-u ibada dünyada ceza veriliyor. Hukukullahı ihlalin de cezası ahirette mutlaka verilecektir. Dinde yüzde doksan dokuz ibadet, iman ahlak ve fazilete aittir, yüzde biri ise ancak dünyaya nazırdır.

2. İMANA VE DİNE OLAN İHTİYAÇ

İnsan sadece maddi bedenden ibaret değildir. İnsanın en önemli insani yönü, manevi ve ruhi yapısıdır. “Vücut sadece, alem-i cismaniyete münhasır değildir. İnsanın maddi yapısı yanında ruhi ve manevi yapısı da vardır.” “Mide bir gıda istediği gibi, kalp, ruh, göz, kulak ve ağız gibi insanın latife ve duyguları da rızıklarını isterler.”

İnsanlığın ahvaline dikkatle bakılırsa görülür ki, ruhun manen terakkisini telkin eden; yani aşıl原因an şeriatlerdir. Vücut veren tekliftir. Hayat veren peygamberlerin gönderilmesidir. İlham eden, dinlerdir. Eğer bu noktalar olmasaydı, insan hayvan olarak kalacaktı ve insandaki bu kadar kemalat-ı vicdaniye ve ahlak-ı hasene yok olurlardı.

Bütün bunlar içindir ki Bediüzzaman'ın ifadesi ile “Din hayatın hayatı, hem nuru hem esası, ihyay-ı din ile olur bu milletin ihyası”

2.1 İnanma duygusunun yaratılıştan varlığı:

İnsanda, inanma duygusu yaratılıştan mevcuttur. Hayat böyle bir inançla istikamet bulur. İnsan mükerrem bir varlık olmadığı için daima hakkı ve hakikati arar. İnsan hayat boyu böyle bir arayış içindedir. Bu duygunun önünde inanma ihtiyacı vardır.

Hakikat bize bildiriyor ki; uyanmış olan beşer, dinsiz olamaz. Bilhassa uyanmış, insaniyeti tatmış, müstakbele ve ebede namzet olmuş adam, dinsiz yaşayamaz. En dinsi de dine iltica etmeye mecburdur. Bilhassa bu zamanda “Herkeste din-i hakkı bulmak için bir meyelan uyanmıştır. Demek ki, istikbalde nev-i beşerin din-i fitrisi İslamiyet olacağına beraatül - istihlâl vardır Zira, “Şeriat-ı İslamiye, akl-i burhanlar üzerine müessesdir.” “İslamiyet fününün seyyidi ve mürşidi ve ulum-i hakikiyenin reis ve pederidir. Bunun için akıl, ilim ve fennin hükmettiği istikbalde elbette bütün hükümlerini akla tespit ettiren İslamiyet hükmedecektir.

2.2 Dine olan ihtiyaç:

“İnsanın bu dünyaya gönderilmesinin hikmeti ve gayesi, hakkı kâinatı tanımak ve ona iman edip ibadet etmektir. Ve o insanın vazife-i fitratı ve zimmeti, marifetullah ve iman-ı Billâh'tır ve iz'an ve yakin ile vücudunu ve vahdetini tasdik etmektir.

Fitraten daimi bir hayat ve ebedi yaşamak isteyen ve hadsiz emelleri ve nihayetsiz elemeleri bulunan biçare insana elbette, o hayat-ı ebediyenin ussü'l- esası ve anahtarı olan İman-ı Billâh ve Marifetullah ve vesilelerinden başlıca olan şeyler ve kemalatlar o insana nispeten aşağıdır; belki, çoğunun kıymetleri yoktur.

Din cemiyetin nazımı olmak itibarıyla beşeriyette en lüzumlu bir müessesedir. Alman filozofu Schopenhaur (1788–1860)'ın dediği gibi; “Hayat, hırs ve arzudan ibarettir. İnsan da, hırs ve arzunun esiridir” böyle olan insanlar arasında içtima-i hayatın teşekkülü müteakib sevgi ve emniyetin teessüs etmesi iledir. Bu da, fertlerin arzularına ve nefsanî ihtiraslarına hâkim olmasıyla olur. Böyle olmadıkça medeni olamaz ve toplumda huzuru, saadeti temin edemez. Yaratılış itibarı ile duygularına had ve sınır konulmayan insanların ihtiraslarının mutedil bir şekilde sokacak bir zabıtaya ihtiyaç vardır ki, bu da “DİN”dir. Dini ve imani bir zabıta olmasa idi, insanlar arasında ahlaki ve hukuki zabıtalardan teessüs etmesi imkânsız olurdu.

İnsanlar arasında hak ve adaleti temin etmek için kanunlara ihtiyaç vardır. “Her ferдин aklı, adaleti idrakten aciz olduğundan külli bir akla ihtiyaç vardır ki, fertler o külli akıldan istifade etsinler. Öyle külli bir akılda ancak kanun şeklinde olur. Öyle bir kanun da ancak şeriattır.

Din, fertleri mukaddes duygu ve itiyatlarla birleştirerek hem milli vicdani vücuda getiren bir âmil, hem de cemiyetlerin yükselmesi ve tekamülü için elzem bir müessesedir. Çünkü “Din-i Hak saadetin fihristesidir.” “Şeriat, dünya ve ahiret saadetlerini temine kafil ve kâfidir.”

Din, insanlığın üzerinde çok kuvvetli bir şekilde nafiz ve hâkimdir. Bu itibarla cemiyetin ahengini muhafaza için din zaruridir. İman kalbe daimi bir yasakçı bırakmasıyla, nerede ve ne zaman olursa olsun kişiyi kötülükten muhafaza eder.

Bunun için ünlü psikolog Dr. Alexis Carrel: “İnsanın havaya ve suya ihtiyacı olduğu gibi, Allah’a da ihtiyacı vardır” der. Ünlü sosyolog Kesseler: “Dinin ortadan kalktığı cemiyetler buhrana sürüklenir” demektedir. İngiliz tarihçisi A. Toynbee: “Din olmadan insan hayatta yolunu bulamaz” demektedir. İngiliz filozoflarından Herbert Spencer: “Ahlak mukaddes membalardan uzaklaştıkça kuvvetini ve tesirini kaybetmektedir. Dini ahlakın çökmeye yüz tutması kadar müthiş felakete ender rastlanır” diyerek dinin ahlak üzerindeki etkisini nazara vermiştir.

Hülasa: Din her türlü ahlaki faziletin, hem kaynağı hem de kuvve-i müeyyidesidir. Ahlaki kuralların tatbik imkânını temin eden, toplumun düzeni için kuvve-i müeyyide ancak kutsi bir esasa istinad eden dindir.

Amerikan Psikoloji araştırmaları dairesi şefi, ruh ve akıl hastalıkları hekimi Dr. Henry Link şöyle der: “Bir dine inanan ve mabetlere devam eden kimselerde şahsiyet ve karakter, dine karşı lakayt olan ve mabetlere gitmeyenlerden daha sağlam ve üstündür.” Bu bilgin 15.321 denek üzerinde 73.226 testten sonra bu sonuca ulaşmıştır. Demek ki : “Ruhun terakkisi, vicdanın tekâmülü, akıl ve fikrin inkişaf ve terakkisini telkin eden şeriattır, dindir” Öyle ise dine değer vermeye her şeyden ziyade ihtiyaç vardır.

2.3 İman İlmine ve İmanın Tekâmülüne olan İhtiyaç:

“İman Cenab-ı Hakkın istediği kulun kalbine, cüz’i ihtiyarının sarfından sonra ilka ettiği bir nurdur.” Öyle bir nurdur ki vicdanın iç yüzünü tamamen aydınlatır. Bu sayede kâinattaki tüm eşya ile ünsiyet peyda eder. Yine bu nur ile insanın kalbinde öyle bir kuvve-i maneviye husule gelir ki, insan o kuvvet ile her nevi musibete ve her hadiseye karşı mukavemet edebilir.

Her cihette âciz ve muhtaç olan insanın nokta-i istinadı ancak ve ancak Allah’a olan imamdır; ruhuna ve kalbine medet verecek ve onu teselli edecek olan ise ancak ve ancak âhirete olan imandır. Binaenaleyh bu her iki noktadan haberi olmayan bir insanın kalbi ve ruhu yalnızlık içinde kalır, vicdanı daima azap çeker.

“Kimin kalbinde imandan ve din-i Hak’tan gelen hakikat çekirdeği bulunmazsa ve nokta-i istinadı olmazsa onun cesareti ve kuvve-i maneviyesi müzmahil olur ve vicdanı tefessüh eder ve kâinatın hadisatına esir olur. Her şeye karşı korkak bir dilenci hükmüne düşer.”

Dinler gelmeseydi beşeriyet insan olmak istinadını ve kabiliyetlerini taşımasına rağmen hayvaniyet derecesinde kalacaktı. İnsanın kendi bünyesinde maddi ve manevi inkişafı için din mutlaka lazım olduğu gibi, cemiyet ve milletler için de zaruridir.

Bunun içindir ki, milletleri ve devletleri yücelten din, yıkan ise dinden uzaklaşmasıdır. “Ne vakit ehl-i İslam, dine ciddi sahip olmuşlar ise o zamana nispeten terakki etmişler. Buna şahit Avrupa’nın en büyük üstadı, Endülüs Devlet-i İslamiyesidir. Hem ne vakit cemaat-ı İslamiye dine karşı lakayt vaziyeti almışlar, perişan vaziyete düşerek tedenni etmişler.”

Evet, “İman insanı insan eder, belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi iman ve duadır. Küfür insanı gayet aciz canavar hayvan eder.”

Bu asırda din ve İslamiyet düşmanları, devletimizi çökertmek ve milletimizi yıkmak, perişan etmek için evvela imanın esaslarını zayıflatmak ve yıkmak planını, programlarının birinci maddesine koymuşlardır. Böylece inançlarından ve ideallerinden uzaklaştıkları başıboş gençleri kendi emellerine alet edebilme imkânına kavuşacaklardır.

Bir binayı en çok harabe hale getiren, temelini tahrip olması veya çökmesidir. “İnsan saray gibi bir binadır, temelleri erkân-ı imaniyedir. İnsan bir ağaçtır, kökü esasat-ı imaniyedir.” Bunun için şeytan ve din düşmanları imanı tahrip etmeye uğraşır.

Bu durumda yapılacak en mühim iş imanı güçlendirmek, imanı takviye etmek ve tahkik-i imaniyeyi kazanmak olmalıdır. “İmanın rükünlerinden en mühimi iman-ı billâhtır, Allah’a imandır, sonra nübüvvet ve haşirdir. Bunun için bir insanın en başta elde etmeye çalıştığı ilim, iman ilmidir.”

Peygamberimiz’e (sav) soruldu:

“Ya Resulullah amellerin hangisi en üstün ameldir?”

Peygamberimiz (sav) cevap verdi:

“Aziz ve Celil olan Allah’ı bilmektir” buyurdu.

Sordular:

“Hangi bilgiyi kastediyorsunuz?”

Peygamberimiz (sav):

“Noksan sıfatlardan münezzeh, kemal sıfatlarla muttasıf olan Yüce Allah’ı bilmeyi kastediyorum” buyurdular.

Sahabeler:

“Ey Allah’ın Resulü biz ameli soruyoruz, siz ilimden bahsediyorsunuz” dediklerinde Resulullah (sav) dedi:

“Ashabım! İyi biliniz ki, Allah’ü Teala’yı bilerek yapılan az amel fayda verir. Fakat Allah’tan gafil ve cahil işlenen çok amel de olsa insana fayda sağlamaz”

Allah’a iman ve ibadet ilim ile olur. Küfür ve inkâr için ilim lazım değildir. Küfür cehaletin eseridir. Bunun içindir ki, “Müminin en önemli vazifesi ilim öğrenmek, taallümle tekemmül etmektir.” Müslümanın cahili Müslümanlığa zarar verir. Din ile cehalet, İslam ile cehalet bağdaşmaz. Bunun için Kur’an “Oku! Rabbinin adıyla” diye nazil olmaya başlamış ve Peygambere, dolayısıyla tüm mü’minlere hitaben “Rabbim ilmimi artır” diye dua etmeyi emr-ü ferman buyurmuşlardır.

Sahabelerden İbn-i Mesud bu ayet-i kerimeyi okudukça: “Rabbim ilmimi, imanımı ve yakinimi artır” diye dua ederdi. Çünkü “Kâinatta en yüksek hakikat imandır, imandan sonra namazdadır.” * Bediüzzaman bu hakikati TBMM’de zamanın meclis başkanına haykırarak iman ve namazın önemini en mühim bir mevkiye pervasızca ifade etmiştir. “Hilkatin en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi İman-ı Billah’tır. İnsaniyetin en âli mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, İman-ı Billâh içindeki marifetullahtır.”

Bunun için insan ilim meclislerine giderek imanını artırmalı ve Yüce Allah’ın isim ve sıfatlarını, ilmini, iradesini, kudretini, rahmetinin genişliğini, kâinattaki tasarrufunu, her şeyi bizzat yaptığını, her yerde hazır-nazır olduğunu, mekândan münezzeh olduğunu öğrenmelidir. İmanını inkişaf ettirmelidir.

Peygamberimiz (sav) buyurdular:

“Allah’ın anıldığı ilim meclislerinde bulunmak, bin rekât nafîle namazdan, bin hastayı ziyaret etmekten ve bin cenazeyi teşyi etmekten efdaldır.”

Sahabeler sordular:

“Ya Resulullah, Kur’an okumaktan da mı üstündür?”

Peygamberimiz (sav) cevap verdi:

“Kur’an insana ancak ilim olursa fayda verir.”

İslam bilginlerinden Sehl’e soruldu:

“En büyük günah nedir?”

Cevap verdi:

“Cehalettir.”

Yine soruldu:

“Cehaletten daha büyük günah var mıdır?”

Cevap verdi:

“Evet. Cehaletini bilmemektir.”

Evet, insanın Allah’a olan ihtiyacını bilmemesi, onu öğrenmemesi, O’nun zikrinden gafil olmasından daha büyük günah elbette düşünülemez.

Yine bir gün Peygamberimiz (sav) buyurdular: “Amellerin en faziletlisi bir olan Allah’a inanmak, sonra onun yolunda mücahede etmektir. Sonra, kabul edilen Hacdır.” “Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek, Allah için buğz etmektir.” “İmanın en üstün olanı ise, nerede olursan ol, Allah ile beraber olduğunu bilmendir.” “Yakin, (Yani Allah’a olan şeksiz bir iman veya İman-ı Tahkikiyi elde etmekle Allah-u Teala’yı isim ve sıfatlarıyla tam olarak tanımak) imanın tamamıdır.”

Gazali’nin “Minhacü’l- Abidin” adlı eserinde vardır ki; Yüce Allah Davud’a (as) “Faydalı ilim öğren!” buyurdular. Davud (as) sordu; “Faydalı ilim nedir Ey Rabbim!” Yüce Allah buyurdu: “Benim ululuğumu, hiçbir noksan sıfatımın bulunmadığını, kudretim her şeyin üstünde olduğunu bilmendir. İşte bu bilgi seni bana ulaştırır.”

“Milletin kalp hastalığı za’f-ı diyanettir. Bunu takviye ile kuvvet bulabilir.” “Bu zamanın en mühim hastalığı İman zaafiyetidir” diyen Bediüzzaman “Ben bütün mesaimi iman üzerine teksif ettim” diyerek Allah’ı ve ahireti tanıtan, ilmen, fikren izah ve ispat ederek İslamiyet’in hakikatlerinin en yüce hakikatler olduğunu ispat ve izah etmiştir. O Risale-i Nurları okumak ve onlarla imanı inkişaf ettirmek bu zamanın en mühim ibadetlerinden birisidir. Buna Risale-i Nurlara imanı tehlikelerden kurtaran milyonlar talebeleri, okuyanları şahittir. “Bir saat tefekkür, bir sene nafil ibadetten hayırlıdır” hadisi gereği Risale-i Nurları okumak mühim bir ibadet-i tefekkürüyledir.

İKİNCİ BÖLÜM

İMAN VE AKIL

İslam’da iman ile akıl birbirini destekleyen değerlerdir. İman akıldan, akıl imandan ayrı düşünülemez. Zira iman aklın tercihi neticesidir. Allah teklifi akla yapar. Akıl da imanı ihtiyariyle, serbest ve hür iradesi ile kabul eder. Akıl ve irade sayesinde ki, insan, iman veya inkâr şeklinde yaptığı tercihin sorumluluğuna ve neticelerine katlanmak zorundadır.

İmana ve İslam’a ait hiçbir mesele, akıl ile mukayese edilerek birbirine tercih etme imkânı yoktur. Çünkü “İslam’ın hiçbir meselesi akla aykırı değildir. Bütün hükümlerini akla tespit ettirmiştir.

Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de “Aklımız bize yeter!” diyerek peygambere ittibadan çekinen filozoflara “akıl sana ittibai emreder. Çünkü bütün söylediğin makuldür. Fakat akıl yalnız başına ona yetişemez” buyurarak aklın Kur’an’a ve imanı anlamaya vasıta olduğunu beyan buyurmuştur.

Ehl-i Sünnet uleması da: “Eğer akıl ile nakil tearuz ederse, akıl esas alınır ve nakil te’vil olunur.” Çünkü “Şeriat-ı İslamiye, akli bürhanlar üzerine müessesdir” “Akıl olmazsa, gerçek nasıl bilinir?” demişlerdir.

Evet: “İslamiyet’in menşei ilim, esası akıldır. Binaenaleyh, İslamiyet’in hakikati kabul ve safsatılı evhamı reddetmek şanındandır.” Ancak, ünlü filozof Descartes’in sözüne kulak vermek lazımdır. Tekâmül etmemiş, müçtehit derecesine çıkmamış aklın her şeyi

kavrayamayacağını ifade ile anlamadığı şeyi safsata diye reddeden cahillerden olmamak için şöyle der:

“Allah’ın bütün vahiylerine akıl ve düşüncemizi aşsalar da iman etmek gerekir.” İlimlerin tekâmülü de göstermektedir ki, dünkü bilgilerin imkânsız dediği ve akla uygun görmediği meseleler bugün makul karşılanmakta, yarın belki aklımıza uymayan meseleler ilmin tekâmülü ile makul karşılanabilir. Vahiy ise ilahi olduğu için bu günün insanları tarafından anlaşılmayanlar yarın elbette anlaşılacaktır. Müfessirlerin yorumlarına bu açıdan bakmak gerekir. Çünkü: “Zaman ihtiyarladıkça Kur’an gençleşiyor. Manası tavazzuh ediyor.”

1 Peygamberimiz’in (sav) Akılla İlgili Hadisleri:

Yüce Peygamberimiz (sav) kâinatın yaratılışını sahabelere anlatırken şöyle buyurdu: “Allah önce akli yarattı. Sonra ona ‘Gel’ dedi, o da geldi. Sonra ona ‘Geri dön’ dedi, o da geri döndü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: ‘Ben kendime senden daha sevgili bir şey yaratmadım. Seni nezdimde mahlûkatımdan sevdiğime vereceğim Seninle alırım, seninle veririm. Seninle mükâfatlandırırım, seninle cezalandırırım.’”

Yine Peygamberimiz (sav) buyurdular: “Kişiyi ayakta tutan akıldır. Akli olmayanın dini de yoktur.” Böylece teklifin akla yapılacağını beyan etmiş oldular. Bundan dolayı fukaha: “Sahih, nakil, sarih akla muhalif düşmez” demişlerdir.

Her faziletin bir esası, her edebinin bir kaynağı vardır. İnsanlardaki faziletin esası ve edebinin kaynağı Allah’ın din için bir esas yaptığı ve dünya için direk kıldığı akıldır.

Hz. Enes’ten rivayet edilen bir hadisle buyruldu ki:

“Bir cemaat Resulullah (SAV)’in huzurunda birisini övdüler. Peygamberimiz (sav): ‘Bu adamın akli nasıldır?’ diye sordu. Sahabeler cevap verdi: ‘Ya Resulullah biz bu adamın iyiliklerinden ve ibadetlerinden bahsediyoruz. Siz akli mi soruyorsunuz?’ dediler.

Peygamberimiz (sav) cevap verdiler:

‘İnsanlar ahmaklığı ile günahkârlardan daha büyük hatalara düşerler. İnsanların yarın kıyamet gününde mertebeleri akılları nispetindedir. İnsan akli gibi, hidayete erdiren ve felaketten kurtaran bir şey kazanmadı. İştmediniz mi, facirler cehenneme atıldıklarında ‘Biz aklimizi kullansaydık bu cehenneme düşmezdik’ diye pişmanlık gösterisinde bulunacaklardır’ buyurdular.”

Hz. Aişe (RA) bir gün Peygamberimiz’e sordular:

“Ya Resulullah insanlar dünyada ne ile üstünlük kazanırlar?”

Peygamberimiz (sav) cevap verdi:

“Akil ile...”

Hz. Aişe sordu:

“Herkesin kıymeti ameliyle ölçülmez mi?”

Peygamberimiz (sav) cevap verdi:

“Ya Aişe! Onlar akıllarından fazla bir şey yapabilirler mi? Allah’ü Teala’nın onlara verdiği akıl nispetinde ibadet ederler. Ondandan sonra da amelleri nispetinde mükâfatlandırılırlar.”

Yine İbn-i Abbas’dan (ra) mervidir ki, Resulullah (sav) buyurdular:

“Her şeyin bir aleti vardır: Müminin aleti akıldır. Her şeyin bir binitisi vardır. Kişinin binitisi akıldır. Her şeyin bir direği vardır. Dinin direği akıldır. Her kavmin bir dayanağı vardır. İbadetin dayanağı akıldır. Her kavmi bir çağırana vardır. Âlimi ibadete çağırana akıldır. Her şeyin bir tamircisi vardır. Ahiretin tamircisi akıldır. Herkesin kendisinden sonra unutulmayacak bir eseri vardır. Sıddıkın eseri akıldır. Her yolunun bir çadırı vardır. Müminin çadırı akıldır.”

Yine buyurdular:

“En akıllınız, Allah’tan çok korkmanızdır. En iyiniz Allah’ın emir ve yasaklarına riayet edeninizdir. Her ne kadar nafil ibadetleriniz az bile olsa.”

Allah'ü Teala, Âdem'i (as) yaratıp, Cennete koyduktan sonra ona Cebrail (as) vasıtasıyla üç şey gönderdi:

1. Akıl
2. İman
3. Hayâ

Âdem'den (as) bu üç şeyden birisini seçmesini istedi. Âdem (as) akılı seçti. Cebrail (as) imana: "Haydi dönelim" diyince iman: "Allah bana akıldan ayrılmamamı emretti. Ben gelemem" dedi. Cebrail (as) bu sefer hayâya: "Haydi gidelim" dedi. Bu sefer hayâ da: "Allah bana imandan ayrılmamamı emreyledi. Ben imandan ayrılamam" dedi.

Böylece Âdem (as) hem akıl, hem iman, hem de hayâ sahibi oldu.

Bu rivayet doğrudur. Çünkü "İman aklın gereği ve hayâ imanın neticesidir. Üçü birbirinde ayrılmayan ve iki cihan saadetini netice verecek olan, Allah'ın yarattığı en değerli ve en önemli üç cevherdir. Kim bu üçüne sahipse dünya da, ahiret de ona verilecektir."*

Bundan dolayı Peygamberimiz (sav) Hz. Ali'ye hitaben: "Ya Ali! İnsanlar güzel amel ve iyiliklerle Allah'a yaklaşıyorsa sen de aklınla Allah'a yaklaş" buyurmuştur.

Yine bunun içindir ki: "Allah'ü Teala akıldan daha değerli bir şey yaratmamıştır" buyurdular.

Evet, akıl cennetten kıymetlidir. Zira kimse akılı verip, cenneti almaz.

2 Aklın Tarifi ve Mahiyeti:*

Hz. Ali (ra): "İnsanı, şeref ve izzet sahibi yapan üç şey vardır. Bunlar: Akıl, din ve ilimdir" der.

Akıl, iyiyi kötüden ayıran bir Meleke'dir.

Peygamberimiz (sav) buyurdular: "Akıl kalpte hak ile batılı ayırt eden bir nurdur."

Gazali'ye göre akıl göz gibi bir alettir. Onun görmesi için "Tevfik-i İlahi" denilen ilimle hayatlanmış ve "Vahy-i İlahi" denilen güneşle ona medet verilmiş olmalıdır. "Tevfikten ve dinden mahrum olan akıl, kâmil akıl değildir. Kâfirlerin akılı tevfigsiz akıldır" denilmiştir.

Amir bn. Kays: "Aklın seni dinen yakışıksız söz ve fiillerden men ediyorsa, sen gerçekten akıllısın" demiştir. Nitekim Hz. Ömer, (ra) Ubey bn. Ka'ab (ra) ve Ebu Hureyre, (ra) Peygamberimiz'in (sav) huzuruna gidip, sordular:

"Ya Resulullah! İnsanların en âlimi kimdir?"

Resulullah cevap verdi:

"Akıllı olandır."

Tekrar sordular:

"En çok ibadet eden kimdir?"

Resulullah (sav):

"En çok akıllı olan."

Bu sefer:

"İnsanların en faziletlisi kimdir?" diye sordular.

Resulullah (sav):

"En akıllı olan..."

Sordular:

"Ya Resulullah akıllı kimse, mürüvvet sahibi, cömert, konuşmasını bilen ve hatırı sayılır kimse değil midir?"

Peygamberimiz (sav):

"Bu saydıklarınız dünyaya aittir. Ahiret ise muttakilerindir. En akıllı kimse ise muttaki olan kimsedir" buyurdular.

Yine buyurdular ki: “Muhakkak ki, akıllı kimse Allah’a inanan, Resulünü tasdik eden ve Allah’a ve Resulüne itaat ederek amelini şer’a muvafık kılandır”

Aklın da üç mertebesi vardır.

Birincisi: İfrat

Diğeri: Tefrit

İstenen ise: Vasat olanıdır.

İfrattan “Cerbeze”, tefritten “Hamakat” ortaya çıkar. Gerçek akıl ise, aklın vasatı olan “Hikmet” mertebesidir ki, “Hakkı hak bilir, ona uyar; batılı batıl bilir, ondan da sakınır.”

Bunun için Peygamberimiz (sav): “Allah’ım bana hakkı hak olarak bildir, ona uymayı nasip et. Batılı batıl olarak bildir, ondan sakınmamı sağla” diye dua ederdi.

3. Aklın Mertebeleri:

Aklın üç mertebesinin olduğunu belirlemiştik. Akıldan asıl istenen şeyin de “Doğru düşünce” ve “Hak ve hakikati” bulabildiğine göre bu mertebe “Hikmet”tir. Bunun için Hak ve Hakikati gösteren ulemaya da “Hukema” denilmiştir.

Zübde-i Âlem olarak yaratılan ve “Ahsen-i Takvim” mertebesine erdirilen insanı şeytana arkadaş eden ve şeytanın insanda hâkimiyetini sağlayan ve imtihan için insana üç duygu verilmiştir. Bunlar;

1. Şehvet: İffetle
2. Gadab: Şecaatle
3. Heva: Hikmetle had altına alınıp, Hüda’ya sevk edilmelidir.

Şehvet, iffetle had altına alınmazsa ondan “hırs”, “Tul-i Emel” ve “Cimrilik” gibi kötü huylar; “Fısk ve fücur” gibi şeni ahlaklar zuhur eder. Gadab, şecaatle had altına alınmazsa ondan “Zulüm” ve “Esaret” gibi şeni duygular türer. Akıllı, dinin terbiyesine vermeden nefsin arzularına esir edersek ondan da “Heva ve hevese tebaiyet” gibi kötü haller zahir olur. Bundan da küfür ve bid’atler zuhur eder. Öyle ise hikmete sarılmamız ve onu Yüce Allah’tan istememiz aklın ve insanlığın gereğidir.

Nitekim Yüce Allah buyurdu: “Kendisine hikmet verilen kimseye muhakkak ki, pek çok hayır verilmiştir” Peygamberimiz (sav) de: “Hikmet mü’minin yitiğidir, nerede bulursa almalıdır” der. Ayrıca şunu da ekler: “Hikmetin başı Allah korkusudur”

İmam-ı Gazali, “Mearicü’l-Kuds” kitabında: “Allah ilk olarak akıllı yarattı ve: ‘Gel’ dedi, akıl geldi. Sonra: ‘Geri dön’ dedi, geri döndü” hadis-i şerifini izah ederken der: “Bana yönel, ta ki kemale eresin. Sonra âleme yönel, ta ki âlem seninle kemale ersin...” buyurmuştur. Bu ise aklın kemali “Hikmet” mertebesine işaret etmektedir. Zira hikmetten yoksun bir akıl, ne dünya ne de ahireti imar etmekten uzaktır.

Akıl ancak şeriatla hidayete ulaşır, doğruyu bulur. Akıl ve şeriat, bina ve temeline benzer. Temel olmayınca bina yükselmez. Akıl, kandille, şeriat da kandilin yağına benzer. Kandilin yağı olmayınca kandil ışık vermez. Allah, akıl ve şeriatı birbirini tamamlayan, birbirine güç veren nur yaptı. Sonra kâinatı ve eşyayı bu nur ile aydınlattı.

Bunun için: “Allah yerlerin ve göklerin nurudur” buyurdu.

Şeriat ve din harici akıldır, akıl da dâhili bir şeriattır. İkiyi birbirine yardım ederler. Şeriat hariçte akıl olduğu için Allah kafirleri akılsızlıkla damgaladı.

3.1 Aklın Kemal Mertebesi: Hikmet:

Hikmet insanın, mevcudatın ve eşyanın hakikatini bilip hayırlı işleri yapma sıfatıdır. Aklın söz ve fiilin uygunluğudur.* Nitekim Yüce Allah buyurdu: “Ben hikmeti dilediğime veririm. Kime hikmet vermişsem, muhakkak ki ona pek çok hayır vermişimdir. Yine de bunları akıl sahibi idrak edip düşünürler.”

Hikmet ilimdir, ameldir. Dinde anlayıştır. Eşyanın hakikatine ittıladır. Ki bu sayede pek çok ilim ve fûnun keşfedilmiştir. Nitekim Peygamberimiz (sav) buyurdu: “Allah kime hayır murat ederse onu dinde fakih kılar. İlim ve anlayış verir.”

Hikmet ayrıca sırat-ı müstakim üzerine gidilebilecek ilim, irfan, hak ve hakikatle hidayet yolu demektir. Nitekim Yüce Allah Kur’an’ı Kerim’de, peygamberlere ilim, ve irfan verildiğini, onların bu hikmet, ilim ve kitapla insanları hak ve hidayete, akıl ve ilim yoluna çağırıldığını belirtir. Yüce Allah: “Siz de insanları, Allah’ın yoluna hikmetle, ilimle, güzel öğütlerle davet edin” emreder.

Yine Hikmet “Sözde isabet, ilim, fıkıh, Kur’an ilmi ve Allah korkusudur.” Zira “Hikmetin başı Allah korkusudur” denilmiştir.

Zeyd bn. Eslem: “Hikmet akıldır. Çünkü Peygamberimiz (sav): ‘İki kişiye gıpta edilir. Birisi malını helalden kazanır ve Allah yoluna harcar. Diğeri ise Allah’ın kendisine ilim ve hikmet verdiği akıllı kimsedir ki, o ilmi öğrenir, amel eder ve başkalarına da öğretir’ buyurmuşlardır” der.

Netice Hz. Ali’nin (ra) dediği gibidir: “Din akl-ı selimdir; akl-ı selim de dine ittıbaı emreder. Eğer akıl, dini anlamaktan aciz ise akıl değildir. Eğer din akl-ı selim dairesinden uzaklaşırsa din değildir.”*

3.2 Akıllıya Gereken:

Abdülkadir Geylani (ks) bir makalesinde akıllı insanların yapması gereken en mühim meseleye parmak basarak şöyle der: “İnsan nefesine ve çevresine bakarak kendi yaratılışını ve kâinatın yaratılışını incelemeli. Onları tetkik ederek yaratıcısını istidlal etmelidir. Zira güzel iş daima iyi bir ustaya delildir.

“Allah yeryüzündeki her şeyi sizin hizmetinize verdi” ayetinin tesiriyle İbn-i Abbas (ra): “Her şeyde Allah’ın esmasından bir isim vardır. Her şeyin ismi Allah’ın esmasındandır. Sen de o isim ve sıfatların tecellisisin. Dıştakiler onun kudretiyle, içtekiler onun hikmetiyle olur. Allah’ın zatını sıfatlarla, sıfatlarını esmasıyla, esmasını da şunatıyla (fiilleriyle ve yaptığı işlerle) gizlemiştir. Her şey ilim, irade ve kudretle vücuda gelir. Bütün eşya ve şunat, ilahi iradenin tecellisiyledir. Sanat da iradenin delilidir. O gizliliği içinde saklıdır. Nimetleri yeryüzünde zahirdir. Kudreti açıktır, hiçbir şey ona benzemez. O görür ve işitir...” dedi.

İbn-i Abbas (ra) bununla “Marifet Sırları”nı açıkladı. Bu gibi sözleri hiçbir yerde görmek mümkün değildir. Bu sözlere kolay rastlanılmaz. İbn-i Abbas (ra) Peygamberimiz’in “Allah’ım ona kitabı, tefsirini ve hikmetini öğret. Allah’ım onu dinde fakih kıl” şeklindeki duasına mazhar olduğu için buları ifade etmiştir. “Allah bizi onların hayrına erdirmiş. Onların arasına katsın”

Abdülkadir Geylani (ks) bu makalesiyle Marifetullah ilminin akıllı insanlar tarafından aranması ve öğrenilmesi lüzumunu belirtiyor. Çünkü hakiki hikmet ve gerçek ilim budur. Asrımızda Bediüzzaman Said Nursi hazretleri bu ilmi en güzel şekilde izah ettiği için Abdülkadir Geylani Hazretlerinin iltifatına mazhar oluyor, bizleri de onun ilminden, Risale-i Nurlardan istifadeye teşvik ediyor.

Bediüzzaman da: “Hakiki hizmeti ve hakiki olarak mahiyet-i eşyayı anlamak istersen Kur’an’ı dinle ve ona tabi ol” diyor ve bunu kör gözlere de gösterip izah ve ispat ediyor.

Ne mutlu bu hikmetten istifade edene...

Peygamberimiz (sav) gece kalkıp abdest alarak dışarıya çıktıklarında Al-i İmran Suresinin 190–194 ayetlerini okuyarak tefekkür eder ve “Bu ayetleri okuyup, tefekkür etmeyene yazıklar olsun” buyururlardı.

3.3 Aklın Kötüye Kullanılması (Cerbeze):

Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur: “Keyyis, akıllı nefsinin kusurlarını görür, ölümünden önce hayırlı ameller işlemeye koşar. Ahmak ve aptal ise nefsinin hevasına, arzularına tabi olur ve Allah’tan af ve merhamet umar”

Aklın kötüye kullanılması hadisesine cerbeze denir. Bu aklın, nefsin heva ve arzularına esir olup, hak ve hakikate uymamasından kaynaklanır. Akıl bu durumda kendisini savunmak ve haklığını ispat etmek için gerçeği çarpıtmaya ve fikrini, fiiliyatını savunmaya başlar. Bu durum cerbezelerdir.

Cerbeze, aldatıcı sözlerle, kurnazlıklarla hakikati gizleme ve aldatma becerisidir. Aklın ifratından kaynaklanır. Bediüzzaman cerbeze ile ilgili aşağıdaki tespitleri ne kadar mükemmeldir: “Cerbezelerin ş’ni bir seyyiyeyi sümbüllendirerek hasenata galip getirmektir. Büyük işlerde yalnız kusurları gören, cerbezeli ile aldanır veya aldatır. Cerbeze envaiyle, garaibin makinesidir”

Cerbeze sayesinde ki, Ararat Dağı kadar bize zulüm ve hakaret eden ecnebi bir devleti safsatalı bahanelerle bize dost olacak şekilde gösteriyor. Sübhan Dağı kadar İslam’ın izzet ve şerefine çalışan güruh-u mücahidini acıp bahanelerle en fena derekesine indirip, millete düşman gösteriyor.

Müslümanlar arasında sebep-i ihtilaf, hâkim-i zalim olan cerbezelerdir. Fikr-i tenkit ve bedbinliği istinad eden cerbeze daima zalimdir. Müteferrik işlerde yalnız kusurları görmek cerbezeliiktir.

Yine “Cerbeze ile her şeyin iyisini nazara almak maslahat iken, en fena ciheti nazara alıp, mütemadiyen milleti ye’s sevk edip, ruh-u cemaati öldürür. Propaganda, zalim cerbezelerin veled-i nameşruudur.”

Heva ve hevesin akli şaşırması neticesi pek çok bid’at ve hilaf-ı hakikat, Kur’an ve sünnete muhalif fikirler ve mezhepler ortaya çıktığı, filozofların heva ve heveslerine uygun İslam hakikatlerini çarpıttıkları için Ehl-i Sünnetin bir kısım uleması felsefe ve kelam ile uğraşılmasını hoş görmemişlerdir. Çünkü hakikat zor elde edilir. Heva ve hevese uygun pek çok cerbezeler akli şaşırıp, ilimde derinleşmiş olanları yoldan çıkarabilmektedir.

Bunun için dinin amaçlarından birisi de, “Akıllı Muhafaza”dır. Çünkü akıl ancak “Akıllı Selim” olduğu zaman gerçeği doğru olarak idrak edebilir. Akıllı Selim ise ancak doğru, hak ve hakikat olan ilimdir. Bu da ancak vahye dayanan din ilmidir.

3.4 Akılsızlık: (Hamakat)

Ahmaklık, budalalık, bölünük, anlayışsızlık demek olan hamakat aklını kullanmamak, ilimden, görgüden nasibi olmamak demektir. Cenab-ı Hak, Kur’an’ı Kerim’de yetmiş ayetiyle akli kullanmayı emredip, “Niçin akletmiyorsunuz, niçin düşünmüyorsunuz?” dediği halde, aklını kullanmamaktır. Bunun için “Akıllı düşman, ahmak dosttan daha hayırlıdır” denilmiştir.

Taassup ve cehaletin neticesi olarak öyle sadık ahmaklar çıkmış ki, “dinde hassas muhakeme-i akliye noksan olanlar adüvv-ü dinden daha ziyade dine zarar vermişlerdir.”

Bunun için İslam bilginleri öğütlerinde daima akli iyi kullanmayı gerektiği, ilim ve tecrübe ile akli terakki ettirmek lazım geldiğini hatırlatmışlardır. İstişareye önem vermişler ve yalnız kendi aklına güvenmeyi bile akılsızlık ve ahmaklık olarak görmüşlerdir. Nitekim Hz. Hasan (ra): “Üç türlü adam vardır. Tam adam, yarım adam, sıfır adam. Tam adam akıllıdır, istişare ile iş yapar, başkasının aklından da faydalanır. Yarım adam, akıllıdır, kendi akli ile iş görür. Sıfır adam ise ne akli vardır, ne de başkasının aklından faydalanmayı düşünür” demiştir. Büyüklerimiz de “ Akıllıya danış ta ki akli senin olsun” demişlerdir.

Feridüddin-i Attar, “Pendname” isimli eserinde ahmaklık alametlerini şöyle sıralamıştır: “Ahmaklığın alameti dörttür. Kendi ayıp ve kusurlarını görmeden başkasının ayıp ve kusurunu aramak. Kendi cimri olduğu halde başkasından cömertlik ummak. Huyu ile halkı memnun

edemediği halde Allah'ın yanında değerinin olduğunu zannetmek. Nefsine esir olup hırs ve tamah yolunda gittiği halde, bela ve musibetten emin olmaktır.”

“Akıllı ve bilgili kişi dört şeyden uzak durur: İşini beceriksizlere ısmarlamaz. Değersizlere iyilik yapmaz. Kötülüğe heves etmez. Ölümünden sonrasını ihmal etmez.”

“Akıllı insan için kurtuluşun üç yolu vardır: Allah'tan korkmak, helal rızık aramak ve doğru yolda yürümek.”

“Akıllı odur ki, Allah'ın nimetlerine şükreder, sonra nefesine hâkim olur. Kendi öfkesini yener. Kendi öfkesini yenebilen cihandan kendisini kurtarmış olur. Halkın en budalası odur ki nefis ve hevasının ardından koşar, sonra o bozuk aklı ile zanneder ki Allah kendisini affedecektir.”

Aruz vezninin mucidi olan Halil bin Ahmet el- Ferahidî (Basra, H. 100–175) şöyle derdi: ”İnsanlar dört sınıftır: Bilen, bildiğini bilen, o âlimdir, ondan istifade edin. Bilen ama bildiğini bilmeyen, o sıradan birisidir onu ikaz edin. Bilmeyen ve bilmediğini bilen, o talebedir, ona öğretin. Bilmeyen ve bilmediğini de bilmeyen, o ahmaktır, onu reddedin ve ondan sakının.”

Bilginlere göre ahmaklık alametlerinin diğer bazıları şunlardır:

1. Sözünde ve işinde acele davranmak,
2. Reyinden en edna bir müdafaa ile dönmek,
3. Nifak ve buğz ile beraber halktan sevgi beklemek,
4. Tecrübe olunmayan adama inanarak ardından gitmek,
5. Aklından önce vücudunu çalıştırıp yormak,
6. Tanmadığı ve bilmediği adamın yanında bilgiçlik taslamak,
7. Fayda vereceğim zannı ile zarar vermek,
8. Kendisini beğenmek ve akıllı olduğunu iddia etmek,
9. Mecliste başköşeye kurulmak ve kimseye söz hakkı vermemek,
10. Zamanı boş yere geçirerek ömrünü boşa telef etmek,
11. İstişareyi terk etmek,
12. Allah'ı zikirten gafil yaşamak,
13. Çok konuşmayı adet edinmek,
14. İbadete tembel davranmak,

İnsana düşkünlük getiren, insanın itibarını düşüren şeyler:

1. Çağrılmadan her sofraya sinek gibi konmak,
2. Cahilin herkesin başına kâhya olması,
3. Cahilin sözüne inanıp, itibar etmek,
4. Büyüklerin meclisinde saygısızlık yapmak,
5. Düşmanlardan yardım istemek,
6. Kadın ve çocuklarla oyuna girmek,
7. Sözüne itibar etmeyen kimselere nasihat etmek.

Feridüddin-i Attar bu nasihatlerden sonra şöyle der “Bir zümre ki sözüne itibar etmez, yüz sözün varsa da onlara söyleme” Bediüzzaman ne güzel söylemiş: “Haksızlığı hak iddia edenlere hakikati söylemek hakikate karşı bir haksızlıktır”

Ebu'l- Ferec Ebu Abdurrahman bin Ebi'l-Hasan El-Cevzi (H. 508 – 597) yazmış olduğu “Kitabu'l-Ezkiya” (Zekiler Kitabı) ve “Kitabu'l-Hamka” (Ahmaklar Kitabı) isimli eserlerinde Akıllıların ve ahmakların alametlerini şöyle sıralamıştır:

4. Akıllıların ve Ahmakların Alametleri:

“Akıllıların alameti susması, sakinliği, gözünü koruması ve hadiselerin sonunu gözlemesidir. Sonu zararlı, fani arzulara aldanmamasıdır. Olması imkânsız şeylerin peşine asla takılmamasıdır.”

“Akıllı üstündekine tevazu gösterir, astlarına ise hor bakmaz. Boş yere konuşmaz, insanlara huylarınca muamele eder. Rabbine olan imanını takviye eder ve sırrı ifşa etmez, gizlilik içinde hareket eder.”

Kişinin zarafeti ve düzgün konuşması aklına delil olduğu gibi kendini beğenmesi, kendisini ilgilendirmeyen konular üzerine konuşması, kendisi yaptığı halde bunu başkalarına çok görmesi, cahilliğin ve ahmaklığın alametidir.

Hz. Ali (ra), “Kişinin akılı kemale erdikçe sözü azalır” der. Ömer bn. Abdülaziz, (ra) “Ahmaklığın iki alameti vardır; çok konuşup çabuk karşılık vermesi ve sağa sola çokça bakmasıdır” der.

Ahmaklığın alametlerinin en başında bilgisizlik ve anlayışsızlık gelir. Böyle bir insan her duyduğu şeyi gerçek zanneder. Esmâi der ki, “Bir kimsenin akıllı olduğunu anlamak istersen sohbet esnasında asılsız bir şey anlat. O asılsız şeyi dinlediğini ve kabul ettiğini görürsen, onun ahmak olduğuna hükmet. Kabul etmezse bil ki o kişi akıllıdır.”

Bazı bilginler demişlerdir ki, “Ahmak altı hasletle tanınır: Sebepsiz yere öfkelenmek, meşru olmayan yere bağışta bulunmak, faydasız konuşmak, herkese güvenmek, sır tutmamak, dost-düşman ayırmamak, aklına geleni konuşmak ve kendisini insanların en akıllısı zannetmek.”

Bu konuda peygamberimiz (sav) şöyle buyurdular: “Ahmakla arkadaş olma! Çünkü zorlanarak yol gösterir ve yanlışa sevk eder. Belki faydalı olmak ister, ancak sana zarar verir. Susması konuşmasından, uzaklığı yakınlığından ve ölmesi yaşamasından daha hayırlıdır.”

Hz. İsa, (as) “Allah bana ölüleri diriltme hususunda çare gösterdi; ama ahmaklığın çaresi yoktur” diye bir ahmaktan kaçtığı mervidir. Çünkü ahmaklık aklın sağlam olmamasıdır. Hz. Ömer, (ra) “Ey insan! Seni ihsanı bol olan Rabbine karşı aldatan nedir?” ayetini okuyunca, “Ey Rabbim! Ahmaklıktır” dediği meşhurdur.

Sonuç olarak: “Yüce Allah, (cc) Musa’ya vahyetti ve “Ahmaklara kızma ki derdin artmasın” buyurdu. Hz. Ali (ra) da “Akıl gibi servet, iyi huy gibi dost, ilim gibi hazine yoktur” demiştir. Ne mutlu akıllı olup aklını kullanan ve ilim ve marifetle aklını tekâmül ettiren ve istişare ile hareket edenlere...”

EĞER BİR İNSAN

Hem akıllı hem çalışkan ise, TAKDİR ET!

Çalışkan fakat akıllı değilse, DİKKAT ET!

Akıllı fakat tembel ise, İKAZ ET!

Hem akılsız hem de tembel ise, ONU TERKET!

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'DE DİN KAVRAMI

Kur'an-ı Kerim, Rabbimizi bize tanıtan üç büyük kaynaktan birisidir. Diğerleri ise son peygamber Muhammed (sav) ile içinde yaşadığımız kâinat kitabıdır. Kâinat kitabını okumayı Kur'an'dan öğrenir, Kur'an'ı yaşamayı da Peygamberimizden (sav) öğreniriz. Bunların üçüne birden yönelmek suretiyle doğru yolu bulur, Rabbimizi tanır, O'nun rızasına erişebiliriz.

Bundan on dört asır önce Kur'an yeryüzüne indiğinde, dünya inkâr ve cehalet karanlığında idi. İnsanlık ise vahşet ve dehşet içinde şaşkın bir vaziyetteydi. Kâinat insanlar için hiçbir anlam ifade etmiyordu.

Sonra Kur'an indi yeryüzüne, ülfet perdesini yırttı, güneşin, ayın, yıldızların, bitkilerin, hayvanların, gökyüzünün ve yeryüzünün, tüm mevcudatın Allah'ın birer eser-i sanatı ve O'nun varlığına, birliğine delil olduğunu ispat etti.

“Kendi yaratılışınıza bakın, sonra baharın her sene dirilişine dikkat edin. Göklerin ve yerin nasıl yaratıldığını düşünün. Bütün bunları yapan, elbette sizleri tekrar diriltmeye kadirdir. Sizi bu dünyada aciz bir misafir gibi ağırlayan ebedi cennetinde de mesut edecektir. Küçük bir sineğin ihtiyacına bilip rahmetiyle yetiştiren, sizin gizli-aşıkâr tüm arzularınızı iştirir ve yerine getirir. Öyle ise isteyeceğinizi ondan isteyin ve O'na yönelin. O'nun rızasını kazanmaya bakın. Dünyada güzelce yaşayın ve ahirete gideceğinizi bilerek ona göre hazırlanın” diye nasihat etti.

“Kâinata bakın, zerrelere yıldızlara kadar her şeye göz gezdirin. Yersiz yaratılmış bir şey görebilir misiniz? Siz de öylece hikmetle yaratıldınız. Size verilen ebedi yaşama arzusu ahirette ebedi yaşmanız içindir. Bu fani dünyaya razı olmayın. Ebediyeti isteyin ve ebedi cenneti kazanmak için çalışın. Hayırda iyilikte birbirinizle yarışın. Kâinata her şeyin birbirlerine nasıl yardımcı olduğuna bakın, siz de birbirinize yardımcı olun. “Takvada ve iyilikte birbirinize yardım edin, zulüm ve kötülükte birbirinize yardımcı olmayın.” İyiler için cennet ve ebedi saadet, kötüler için ise ebedi zindan ve azap bulunduğunu unutmayın” diyerek öğüt verdi.

Bütün bunlar için Yüce Allah Kur'an-ı Kerimdeki Mekke'de nâzil olan surelerde imanî ders verdi. Dinî de iman öğretisi olarak ders vermiştir. Allah'a ve ahiret gününe iman olarak nitelemiştir. Medine'de nâzil olan surelerde ise daha çok ihlâsla Allah'a ibadet ve ahiret için hazırlanmayı dinin ve imanın gereği olarak ders vermiştir.

1. Din, Ahiret Günü, Hesap Günü Demektir:

Kur'an-ı Kerim “Din” kelimesini daha çok “Ahiret Günü” olarak ele almış ve dinin ahiretle olan münasebetini daha çok nazara vermiştir. İlk önce Kur'an-ı Kerim'de yüz on dört defa geçen Besmeleye bakarsak, Rahman ismi dünyaya, Rahim ismi ise ahirete bakar. “Dünyanın ahiretin tarlası” olmasına çok uygun bir şekilde “Besmele” içinde yerini almıştır.

Her Müslüman'ı her hayır işin başında, "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" onun izni dairesinde, onun rızasına uygun amel işlemeye azmettirmektedir.

Fatiha Suresinde, ki bu sure yüz on dört harf olup, yüz on dört Kur'an suresine işaret ederek, hepsinin hülâsası olduğunu ifade ile beraber, ilk üç ayetinde Yüce Allah'ı şanına uygun şekilde vasfederek, insanların nazarlarını yine ahirete çevirir ve şöyle buyurur:

"Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. O Allah Rahman'dır, Rahim'dir. 'Din günü' olan Ahiretin gerçek sahibi ve maliki O'dur"

Allah katında iki gün vardır. Birinci gün kıyametten önceki gün olan "Dünya Günü"; diğeri ise kıyametten sonraki "Ahiret Günü"dür. Allah insanı ahiret için yarattığından dolayı Peygamberimiz'in buyurduğu "Hayat ancak ahiret hayatıdır" gerçeğine uygun olarak insanlara daima dünyanın fani ve aldatici olduğunu, nefis, şeytan ve Allah'ın dininin düşmanlarının ancak bu dünyada insanlara galebe edebileceğini, ahirette ise hiçbir etkilerinin olmayacağını bu veciz ifadelerle bildirmektedir. Peygamberimiz (sav) yine bu hakikate uygun olarak "Niyeti ahiret olana Allah dünyayı da verir, ama niyeti dünya olana ahireti vermez" buyurdular.

Bilhassa Mekke'de nazil olan surelerde ve ayetlerde yüce Allah "dini" ahiret günü olarak ifade etmiştir. Bu da gösteriyor ki, ahiret gününe iman olmadan din olmaz ve ahiret için çalışmayan dinden nasibini almış olmaz.

Nitekim Yüce Allah buyurdu: "Esip, savuran rüzgâra, yağmur yüklü bulutlara, suda, havada, karada akıp giden varlıklara, işlere nezaret eden meleklerle yemin olsun ki, size vaat edilen hesap günü (Din günü) mutlaka vukuu bulacaktır.

"Kasemat-ı Kur'aniye" yani Kur'an-ı Kerimde geçen yeminler Yüce Allah'ın bu gibi olaylara ve varlıklara dikkati, çekmesi içindir. "Bunları gözünüzün önünde kudretiyle ve rahmetiyle yapan, sizi tekrar diriltmek hesabına çıkmaya kadirdir ve mutlaka bunu yapacaktır. Öyle ise kendinizi ölüme hazırlayın" der.

Yine Saffat Suresinde: "Biz ve atalarımız ölüp toprağa karıştıktan sonra mı tekrar diriltileceğiz?" diyenlere: "De ki; Evet! Hem de hor ve hakir olarak diriltileceksiniz. Buna tek bir sayfa yeter. O zaman birden gözleriniz açılır. "Eyvah bize! İşte bu din günü (Hesap Günü) dür" derler. İşte bu gün, yalanlayıp durduğunuz hüküm günüdür" buyrulur Din gününün hesap günü olduğunu ifade eder.

İnfitar Suresinde: "Sizler din gününü yalanlıyorsunuz. Hâlbuki sizin içinizde gözetleyici melekler vardır. Onlar Kiramen Kâtibin melekleridir. Her ne yaparsanız yazar ve bilirler.* İhlâs ile kulluk edenler, nimetler dolu cennettedirler. Günaha dalan inkârcı kâfirler ise Cehennem ateşindedirler. Din gününde oraya gideceklerdir. Oradan çıkacak da değillerdir. O hesap gününün ne büyük bir gün olduğunu sana kim bildirdi? Kim bildirdi sana din günü büyük bir gündür? O gün kimsenin kimseye faydası dokunmaz. O gün hüküm yalnız Allah'ındır. buyrulur.

Meâric Suresinde: "Namaz kılan, malından yoksula, yetime fakire hakkını verenlerin, din gününe iman ederek Rablerinin azabından korktuklarını ve Allah'ın azabından emin olmadıkları için, namuslarını koruyarak, helal sınırını aşmayarak, emanete riayet ederek mesuliyetlerinin idraki içinde kulluk yapanların cennette ikram-ı İlahi'ye nail olacaklarını müjdeler."

Yine Kur'an-ı Kerim'de Dini yalanlayanların aslında ahireti ve hesap gününü inkâr ettiklerini belirtir. Şöyle ki:

Maun Suresinde "Din gününü yalanlayanı, inkâr edenı gördün mü? Yetimi itip-kakan, yoksulu doyurmayı teşvik etmeyen odur. Onlar namazlarını da Allah rızası için kılmak yerine gösteriş aracı yaparlar, böylece namazın manasından ve hakikatinden gafildirler. Yazıklar olsun bu münafıklara! Ayrıca onlar en küçük bir yardımı da insanlardan esirgerler" buyrulur bütün bunların ahiret inancının eksikliğinden olduğunu, çok veciz bir şekilde ifade eder.

Ve nihayet Yüce Allah Tin Suresinde: “İncire, zeytine,* Tur-i Sina’ya ve Belde-i Emin olan Mekke ve Medine’ye yemin olsun ki, biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra onu esfel-i safiline (zemine) indirdik. Ancak iman eden ve amel-i salih işleyenlere sonsuz mükâfatlar hazırladık. Bundan sonra din günü için seni kim yalanlayabilir? Allah’ü Zülcelâl Ahkemü’l Hâkimin değil midir?” buyurur.

Bu ayetlerde görüldüğü gibi Yüce Allah “Din Günü” olarak ifade edilen “Ahiret Günü” ve “Hesap Günü” olarak ifade ediyor. Dinin bir imtihan olduğunu açıkça beyan ediyor. Kazananın mükâfatlandırılıp, kaybedenin cezalandırılacağı günü de “Din Günü” olarak açıkça ortaya koyuyor.

Bunun için diyebiliriz ki, dinin en mühim hususu “Ahirete İman”dır. Ahirete imanı esas almayan, ahirete davet etmeyen, ahirete hazırlığı tavsiye etmeyen ve insanları cehennem azabı ile korkutup, cennet ile müjdelemeyen hiçbir görüş din olamaz.

2. Yüce Allah “Din” ile “İslam İnanıcı”nı Kastetmektedir

Yüce Allah, Kur’an’ı Kerimde: “Şüphesiz Allah katında makbul olan din İslam’dır” buyurur. “Her kim İslam’dan başka bir din arar, ona tabi olursa, o din ondan kabul edilmez. Ahirette ise hüsrana uğrayanlardan olur” der. “Yoksa onlar Allah’ın dininden başka din mi arıyorlar? Hâlbuki gökte ve yerdekilerin hepsi ister istemez O Yüce Allah’a teslim olmuştur. Sonunda herkes yine onun huzuruna döndürülecektir” diye tehdit eder.

Allah’ın dini olan İslam’ın, “Ancak bir olan (şeriki, naziri, şebihi, misli, benzeri olmayan) Allah’a iman ve ibadet olduğunu, O’ndan başka tapındığınız şeylerin sadece takılmış birer isim olup, hiçbir hakikatinin olmadığını, hâlbuki yaratan, terbiye eden, rızık verenin ancak her şeye hükmeden Allah’ü Zülcelâl olduğunu. O’ndan başkasının ibadete layık olmadığını, insanların bilmesede gerçek dinin bu olduğunu ifade eder.

Ayrıca Tövbe Suresinde, “Müşriklerin, Allah’ın nuru olan İslam dinini üflemeyle söndürmek istediklerini” belirtir. Hâlbuki “İslamiyet güneş gibidir, üflemeyle sönmez. Göz yummakla gece olmaz, gözünü kapayan yalnız kendisine gece yapar.” Ama “Kâfirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır.” “İslam dinini bütün dinlerin üstüne yüceltmek için Resülü olan Hz. Muhammed’i (sav) hidayet ve hak din ile gönderenin Allah olduğunu belirtir. İnkâr edenler hoşlanmasa da, engellemeye çalışsa da bu Allah’ın dinini güçlendirmekten başka bir şeyi netice vermeyeceğini ifade eder.”

Yine Fetih Suresinde: “Dinini bütün dinlere üstün kılmak üzere Resulünü hidayet ve hak din ile gönderen Allah’tır. Buna şahit olarak Allah kâfidir. Şunu iyi bilin ki Muhammed, Allah’ın kulu ve elçisidir” buyurulur. Böylece Hz. Muhammed’in (as) getirdiği esasların Hak din olduğunu, bunu izhar etmekle mükellef olduğunu, Allah’ın bu dini kısa zamanda hâkim kılacağı müjdelenmiş ve öyle de olmuştur.

Nitekim Yüce Allah: “Allah’ın yardımı ve fethiyle, insanların bölük bölük Allah’ın dinine gireceği müjdelenmiştir.” Madem İslam dini kıyamete kadar hükmedecek, öyleyse “Sizler ona hamd eder, ondan yardım diler. “Ahlak-ı İslamiyenin ve hakaik-ı İmaniyeinin kemalatını e’alinizle izhar etseniz, sair dinlerin tabileri, elbette cemaatlerle İslamiyet’e girecekler, belki küre-i arzın bazı kıtaları ve devletleri de İslamiyet’e dehalet edeceklerdir.” “Çünkü o tövbeleri çokça kabul edendir” öyleyse İslam ahlakını e’alinize izhar edin.

Şayet sizler sebatla ve sadakatle İslam’a sahip çıkarak, Allah rızası için imanınızdan ve ibadetinizden taviz vermezseniz, müşrikler sizlerinle musalaha etmek için etmek için “Siz bizim taptıklarımıza tapın, biz de sizin taptığınıza taparız” diyeceklerdir. Siz o zaman onlara:

“Sizin dininiz size, bizim dinimiz bizedir” deyiniz ve taviz vermeyiniz. “Eğer Allah’a ve Ahiret gününe iman ediyorsanız onların tehditleri, sizi Allah’ın dinine uymaktan alkoymasın.” Çünkü “Allah sizin için dinde bir zorluk kılmamıştır” “Siz de onları dine zorlamayın. Çünkü doğruluk sapıklıktan, iman küfürden iyice ayrılmıştır. Kim insanları Allah yolundan saptırıp isyana

sürükleyen tağutları reddeder ve Allah'a iman ederse, işte o kopmaz, sağlam bir kulpa yapışmıştır. "Allah her şeyi hakkıyla bilen ve her şeyi hakkıyla işitendir." "Öyleyse fitneden eser kalmayıp, Allah'tan başkasına ibadet ve iman edilmez oluncaya kadar Allah yolunda onlarla mücadele ediniz" emreder. "İhlâs ile Rabbinin emirlerine karşı teslim ol ve Allah'ın sizin için seçtiği dinde sebat ederek, Müslüman olarak ruhunuzu Allah'a teslim edin" tavsiyesinde bulunur.

Ve nihayet Yüce Allah şöyle buyurur: "Ben bugün (Veda Haccı ile) dininizi tamamladım, kemale erdirdim. Üzerinizdeki "nimet-i kâmile olan" dininizi itmam edip, size de din olarak İslam'ı seçtim" buyurarak bundan sonra dine ne bir ilave yapılmayacağını, ne de bir çıkartmanın olmayacağını beyan buyurmuşlardır.

3. Kur'an, Dini "Allah'a Giden Yol" Olarak Tarif Etmiştir:

Yüce Allah En'am suresinde şöyle buyurdu: "Kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle gelirse, kendisine on kat sevap vardır. Kim de bir kötülükle gelirse o kötülüğün misliyle cezalandırılır, hiçbir haksızlığa uğratılmaz. Ey Habibim de ki: Elbette Rabbin beni dosdoğru bir yola eriştirdi. O yol ki millet-i İbrahim'in Allah'a şirk koşmadığı ve asla müşriklerden olmadığı din-i Hanif olan, Allah'a teslimiyeti esas alan İslam dinidir. Ey Resulüm de ki: Benim namazım da, ibadetim de, hayatım da, ölümüm de Âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. Onun hiçbir şeriki yoktur. İşte ben bununla emrolundum. Bu İslam dinidir ve ben Müslüman'ların ilkiyim."

Allah'ın dostluğunu esas alan ve İbrahim'in (as) takip ettiği Haliliye mesleği olan din-i Hak için Yüce Allah şöyle buyurdu: "Tam bir teslimiyetle Allah'a yönelen, Allah'a ihlâsla itaat ederek İbrahim'in dini olan İslam'a uyan kimseden daha güzel kim vardır. İşte İbrahim (as), Allah'a böyle yönelmiş ve onu dost edinmiştir."

Bu ayetlerde yüce Allah İslâm'ı Allah'ın bir olan emirlerine teslim olma olarak ifade etmektedir.

4. Kur'an'da "Din" ile "Allah'a İhlâsla İbadet" Kastedilmektedir:

Dinin en büyük amacı Allah'a iman ve ona ihlâsla ibadet etmeyi sağlamaktır. Yüce Allah din ile bunları murat etmiştir. Nitekim Zümer Suresinde şöyle buyrulmaktadır: "Muhakkak ki, biz sana Kur'an'ı Hak ile indirdik. Sen de ibadetini ihlâsla Allah'a yönelterek, dinde halis bir niyetle yalnız ona kulluk et. Şuna dikkat edin ve bilin ki, riya ve şirkten uzaklaşarak halisen, muhlisen, yalnızca Allah emrettiği için Allah'a kullukta bulunarak dine sıkıca sarılın."

"Ey Habibim de ki: Ben ancak Allah'ın dinine tam bir teslimiyetle ve dinde ihlâsla Allah'a ibadet etmekle emrolundum. Rabbime karşı geldiğim taktirde büyük bir günün azabına uğramaktan korkarım. Ve onlara: 'Ben ancak ihlâsla Allah'a ibadet ederim' de."

Yüce Allah Mü'min suresinde de Mü'minlere şöyle hitap eder: "Ey Mü'minler sizler kâfirlerin hoşuna gitmese de ibadetinizi ihlâsla yapınız, dinde ihlâs sahibi olun ve ihlâsla O'na dua ediniz." Biliniz ki, "Ezeli ve ebedi hayat sahibi O'dur. Ondandır başka ilah yoktur. Ezelden ebede her türlü şükür ve minnet, hamd ve övgü Âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir. Öyleyse siz de dinde ihlâslı olun ve ihlâsla ona dua ve ibadet ediniz."

Neticede Yüce Allah hem ehl-i kitaba, hem de müşriklere hitaben Beyyine Suresi'nde dinin ihlâsla Allah'a ibadet etmek olduğunu şöyle belirtir: "Onlara, bütün batıl düşünce ve davranışlardan uzaklaşarak, ihlâsla Allah'a kulluk etmekten, dinde ihlâs sahibi olarak namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermekten başka bir şeyle emrolunmadılar. İşte bu dosdoğru dinin ta kendisidir."

Elhasıl Kur'an'ı Kerim'e göre "Din, Tevhidi esas olan ve bir olan Allah'a inanan Mü'minlerin, ahireti düşünerek, hesaba çekilme kaygısı ile, imanına sahip çıkarak ve imanda terakki ederek, ihlâsla Allah'a ibadete ve rızasını tahsile yönelmesidir" İnançsızın ise zaten dini yoktur. İnançsız adama "dinsiz" denir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PEYGAMBERİMİZ'İN (SAV) HADİSLERİNDE DİN

Peygamberimiz'in (sav) hadislerinde din, "Allah'a ve ahirete iman, Allah'ın rızasını tahsil ve ahiret için hazırlık yapmak" olarak ifade edildiğini görürüz. Ayrıca dinin amacı fertte ilim, ahlak ve fazileti; toplumda barış, kardeşlik, emniyet, huzur ve güveni te'sis etmektir. Peygamberimiz'in (sav) hadislerinde "din" adı altında bu hususların ifade edildiğini gördük. Şimdi sırası ile alt başlıklar halinde ele alalım:

1. Allah Bilgisi Dinin Özüdür:

Peygamberimiz (sav) bu konuda şöyle buyurur: "Marifetullah dinin tamamıdır." "Hikmetin başı Allah korkusudur." "Allah'tan gerçek anlamda korksaydınız âlim olurdunuz ve eğer Allah'ı hakkıyla tanımış olsaydınız, dualarınızla dağlar yerinden oynardı." "Her hangi bir kul Allah'a dayanır ve güvenirse ve bu hususta niyet-i halis olursa Allah onu her tehlikeden korur. Kul Allah'a itaat ederse, daha istemeden Allah kendisine istediğini verir. Bağışlanmasını dilemeden onu bağışlar." "Allah'a şirk koşmak insanı helak eden en büyük günahlardandır." "Allah şirki asla affetmez." "Allah'tan başka ilah olmadığına samimiyetle şahitlik eden kimse cennete girecektir." "Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Kim bunları öğrenir ve sayarsa cennete girer." "Allah bir kuluna hayır dilerse, kalbine imanı ve doğruluğu koyar. Kalbine temiz, dilini doğru ve kalbini istikametli kılar." "Cennette zebercetten köşkler vardır ki, parlak yıldız gibi ışık saçarlar. Bunlara, Allah rızası için birbirini sevenler, Allah için zikir ve sohbet meclisleri kuranlar ve Allah için yardımlaşanlar girecektir." Çünkü "Cennetin anahtarı "Lailaheillallah" kelimesidir."

Bu hadislerde dinin esasının Allah'a iman ve Allah'a ibadet etmek olduğu açıkça görülmektedir.

2. Din Akla Önem Verir, Dindarlık Akıllıların İşidir:

"Akı olmayanın dini yoktur." "Kişiyi ve dinini ayakta tutan akıldır." "Akıl, din işlerinde sevinç ve sürur kaynağıdır." "Allah ilk olarak akıllı yaratmış ve akıl sahiplerini mutlaka cennete alacağını beyan etmiştir." "Akıllılık peygamberlerin en belirgin sıfatıdır. Dini kabul etmeyen ve dine uymayı reddeden akıl, akıl değildir. Akılsız olanlar ancak Allah'ı ve dini reddederler."

Yine Peygamberimiz (sav) Hz. Ali'ye hitaben: "Ya Ali! Sen aklınla Allah'a yaklaş" buyurarak dinde aklın önemini ifade etmiştir.

3. İlim Dinin Ayrılmaz Özüdür, İlimsiz Din Olmaz:

İlimsiz din olmaz. Dinin kendisi ilimdir ve din bir eğitim müessesesidir. Nitekim peygamberimiz (sav) bu konuda şöyle buyurur: “Allah bir kuluna hayır murat ederse, onu dinde bilgi sahibi yapar. O, dinde anlayışlı bir bilgin olur. Ona dünyayı hor gösterir, dünyaya değer vermez, ona kusurlarını gösterir. Dinin direği ilimdir.

“Dini yıkanlar günahkâr âlim, zalim idareci, cahil, softa, dinin inceliğini kavramamış ve amacını anlamamış mutaassıp kişilerdir.” Bunun için “kişi dinini kimden öğrendiğine dikkat etmelidir. “ İlim öğrenmek her erkek ve kadına farzdır. İlim imanın gereğidir. İslam’ın hayatıdır. İlim günahlara kefarettir. İlmî ancak beş şeyden beş şeye çağırın âlimlerden öğreniniz; zayıf imandan kuvvetli imana ve yakine; kibirden tevazua; düşmanlıktan dostluğa, kardeşliğe; riyadan ihlâsa; dünyaya rağbetten ahirete çağırın âlimlerden öğreniniz.”

Bu hadislerden de anladığımız ilimsiz, ilme değer vermeyen ve ilme teşvik etmeyen din olmaz. Din demek ilim demek, din adamı demek ise bilgin ve âlim demektir.

4. Din, Ahlaklı Fertlerin, Faziletli İnsanların Yetişmesini Sağlar:

Peygamberimiz (sav) buyurdular: “Güzel ahlak dinin yarısıdır.” “Ahlak dinin kabıdır ve dini korur. Dini ahlakın özelliği, hayâyı esas almasıdır. Kişinin şerefi dindarlığıdır, şahsiyeti aklıdır, asaleti ise güzel ahlakıdır. İnsan, dindar, ahlaklı ve akıllı kimselerle sohbet etmeli ve onlarla arkadaş olmalıdır. O zaman dinini ve kendisini korumuş, dünya ve ahiret saadetini elde etmiş olur.

5. İbadetin Başı ve İnsanın En Önemli Vazifesi Olan “Namaz Dinin Direğidir”:

Peygamberimiz (sav) bu konuda şöyle buyurdular: İslam dini beş temel esas üzerine kurulmuştur. Kelime-i Şahadet, namaz, oruç, zekât ve Hac.” “Namaz dinin direğidir.” Allah namaz kılmayan kimsenin diğer nafilelerini kabul etmez. Güvenilir olmayan insanda kâmil iman yoktur. Temizliği olmayanın namazı yoktur. Namazı olmayanın da dine bağlılığı yoktur. Dinde namazın yeri, bedendeki baş gibidir.

6. Din Nasihattir ve Kolaylık Göstermektir:

Peygamberimizin (sav) bu konudaki hadisleri şöyledir: “Din ilmi, ibadetten üstündür. Dinin temeli Allah korkusudur.” Bu da gönüllerde nasihatle yerleşir. Bunun için “Din nasihatle kaimdir.” Din, Allah için nasihat, hayır ve iyilik dilemekten ibarettir. Bu da kişiye kolaylık göstermekle tesir eder. Din ise kolaylıktır. Böyle bir nasihatle kişiyi haramlardan sakındırmak, şüphelilerden hassasiyetle uzaklaştırmak ve hukuka saygılı kılmak mümkündür. Dinin amacı bunu gerçekleştirmektir.” “Kişi haramdan kaçtıkça dinini ve namusunu korumuş olur.” “Böylece hikmet ortaya çıkar. Hikmetin başı ise Allah korkusudur.”

Dinde ince eleyip, sık dokumaktan ve zorlaştırmaktan kaçınmak gerekir. Çünkü Allah dini kolaylaştırmıştır. Din kolaylık göstermektir. Öyleyse kişi dinden yapabileceği kadar ve kolayına giden ameli işlemelidir. Şüphesiz Allah salih amelin az da olsa devamlı olanını sever. Bunun için peygamberimiz (sav): “Dinde orta yolu ihtiyar etmeyi tavsiye etmişlerdir.” Peygamberimiz (sav) gönderdiği İslam davetçilerine de şunu tavsiye ederdi: “Kolaylaştırmı zorlaştırmayın, müjdeleyin nefret ettirmeyin.”

7. Din Kardeşliği ve Hoşgörüyü Emreder:

“İnananların kardeş olduğunu” söyleyen Yüce Allah’ın emrine en çok riayet eden Peygamberimiz (sav) bu kardeşliğin nasıl olması gerektiğini şöyle ifade etmişlerdir: “Kişinin din kardeşine yardımcı olması, camide bir ay iktifadan hayırlıdır. Kim din kardeşine sevgi dolu bir gözle bakarsa, Allah onun günahlarını bağışlar. Kim haksız yere kardeşini korkutursa, Allah kıyamette onu korkutur. Kim din kardeşine yardım ederse Allah da ona yardım eder. Kişinin

din kardeşine vereceği en güzel hediye Hak söz ile on nasihat etmesidir. Onun hayrını ve iyiliğini istemesidir.”

Mü'min din kardeşinden gelen sıkıntıya katlanmalı, onun basit hatalarını hoşgörülle karşılamalı ve ona aflu muamele etmelidir. Konuştuğunda din kardeşinin sözüne kulak vermesi, şahsiyetli olmanın ifadesidir. Yolda giderken din kardeşini beklemek güzel ahlaklığın ifadesidir.

Yine Peygamberimiz (sav): “Ben halis tevhid inancı ve müsamahalı bir din ile gönderildim. Kim sünnetim olan bu yoldan saparsa benden değildir.” “İslam, müsamaha ve hoşgörü dinidir. Bu dine ancak yumuşak huylu ve hoşgörülü olanlar layıktır. Hoşgörü ve müsamaha kazançtır, müşkülât çıkarmak uğursuzluktur, hayır ve bereketi giderir. Dinin ve imanın en üstünü sabır, cömertlik ve hoşgörülü olmaktır. Ancak bu hoşgörü dinen haram olan ve farzlardaki ihmaller için değil, bunun dışında kalan ahlaki hususlar içindir. Dinin aslımı teşkil eden farzlar ve haramlar konusunda, imana müteallik meselelerde hoşgörü dinin ortadan kalkmasına sebep olduğu için caiz olmaz.

8. Dine Önem Verdikçe Dünya İşleri de Düzeldi:

Dinin asıl amacı ahiret saadettir, ancak “dünya ahiretin tarlası” olması sebebiyle, ahiret için yapılan ameller kişinin dünyasını da ma'mur eder. Bunun için en büyük musibet “dine gelen musibettir.” Bir kişinin dünya ve ahiret işlerinde güvenilir olması saadet olarak ona yeter. Allah'tan istenecek en iyi dilek din ve dünya hakkında afiyet istemesidir. İnsanlar dinden uzaklaşarak paraya ve makama önem verdikçe Allah insanları öyle bir zillete düşürür ki yeniden dine sarılmadıkça bu belayı başlarından defedemezler. Kim ki dini dünya için yaşarsa, Allah da ona ahireti nasip etmez. Çünkü: “Allah niyeti ahiret olana dünyayı verir; ama niyeti dünya olanlara ahireti vermez.”

9. Dünyayı Dine Tercih Edene Yazıklar Olsun:

Peygamberimiz (sav) buyurdular ki: “Ahir zamanda dini ayakta tutabilmek için kişiye para ve pul gerekli olacaktır.” Çünkü “ılay-ı kelimetullah'ın bu zamanda en büyük sebebi maddeten terakkidir. Zira ecnebiler fünun ve sanayi silahıyla bizi istibdad-ı manevileri altında eziyorlar. Biz de fen ve sanat silahı ile ılay-ı kelimetullah'ın en müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilaf-ı efkâra karşı cihat edeceğiz.” Bu ise “müesseselerin ve kurumların güçlü olması gerekir” demektir. Para ve pul, nefsin rahat etmesi ve bedeninin her türlü ihtiyacını tatmin etmek için değil, dinin yücelmesi ve Allah rızası yolunda cehli, fakrı ve ihtilaf-ı efkârı düzeltmek için, aklın, ruhun tekâmül ve terakkisi, ilim ve fikrin intişarı için gereklidir. Bu da müesseselerin güçlü olması ile olur.

Peygamberimiz (sav) buyurdu: “Dini alet ederek dünyayı istemek ne kötüdür.” “Din ile dünyayı isteyene yazıklar olsun.” “Benden sonra fitneler ümmetimi saracak, kişi mü'min sabahlayıp, kâfir olarak akşamlayacak ve bazı insanlar, dinlerini az bir mal karşılığı dünyaya satacaklar.”

“Olgun bir mü'min dinde tavizsiz, yumuşak tedbirli, imanı kuvvetli, ilimde aç gözlü, kalbi şefkat dolu, öğrenirken yumuşak huylu, iyilikte istikametli, kazançta helali gözetken, doğru yolda gayretli, nefsanî arzuları dizginleyici olmalıdır.”

“Allah'ın en fazla öfkesini çeken kimse; dinini dünyaya alet eden, dünya menfaati için hükümdarların memurlarını ziyaret eden âlimdir.”

Bütün bu hadisler göstermektedir ki, din hiçbir şekilde dünyaya alet edilmemeli, dini vazifeler, dini görevler, iman, ibadet, dua, Kur'an tilaveti ve dini ilimler sırf Allah rızası için yapılmalı ki tesiri olsun ve ahiret menfaati kaçmasın ve Allah rızası tahsil edilsin.

10. Ferdin, Ailenin ve Milletin Hayrı Dindar Olmaktadır:

Peygamberimiz (sav) buyurdular: “Allah bir kimseye hayır dilerse, onu dinde bilgi sahibi kılar, dünyaya değer vermez ve kusurlarını ona göstererek düzeltmesini sağlar.” Allah bir ev hakkında hayrı dilerse onları dinde bilgi sahibi kılar. Küçüklerini büyüklerine saygılı yapar. Hayatlarını yumuşak huylulukla, harcamalarını da iktisatla süsler. Tövbe etmeleri için de kusurlarını kendilerine gösterir.

Allah bir topluma hayrı murat ederse âlimleri çoğaltır. Âlim konuşunca herkes onu dinler. Cahil konuştuğu zaman dinleyici bulamaz ve susturulur. İşte o zaman din güçlendirilmiş olur. Allah bir toplum hakkında şer murat ederse cahilleri çoğaltır, âlimleri azaltır. Cahil konuşunca dinleyici bulur, âlim konuşunca sözü dinlenmez ve susturulur. İşte o zaman din zayıflamış olur.

Dinin zayıflanması ve güçlenmesi insanların din konusunda yeterli bilgiye ulaşmış, ulaşmamasıyla doğru orantılıdır. Dinden habersiz toplumlarda din zayıftır ve dindar insanlar yoktur. Dinin yerini nefsanî arzular, dünya sevgisi, menfaat ve ırkçılık alır. Dini bilgisinin toplumda yaygın olduğu ve herkesin dinden istifade ederek dini bilgiyi yeterince aldığı bir toplum da dindar olur. O zaman toplumda ahlak, fazilet duyguları ön plandadır. Herkes birbirini kardeş bilir, hak ve hukuka tecavüz edilmez. Herkes Allah rızası ve ahiret için çalışır. Menfaatin yerini paylaşma alır. İrkçılığın yerini ise kardeşlik alır. O zaman din güçlenmiş olur.

Yoksa dinin özü olan Kur’an ve sünnet-i peygamberi hiçbir zaman eskimez, zayıflamaz, değerini yitirmez. O her zaman yücedir. Zira o iman, ahlak, adalet, fazilet, hak ve hukuka riayet, kardeşlik, uhrevi saadettir. Dolayısıyla dinin insanlara değil, insanların dine ihtiyacı vardır. Din ilahidir. İnsanlarla güçlenmez. İnsanlar dine değer verdikçe ilerlerler, güçlenirler, ahlak ve fazilete ulaşırlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

RİSALE-İ NURLARDA “DİN” KAVRAMI

“Din, ceza günü ve hakaik-ı diniyedir. O gün hayır ve şerre ceza verilecek bir gündür. Hakaik-ı diniye o gün tam olarak meydana çıkar. O gün daire-i itikadın, daire-i esbaba galebe edeceği bir gündür” diye dinin tarifini yapan Bediüzzaman “İnsanda dinin mahiyetini ve kıymetini, eğer din-i Hak olmazsa dünya bir zindan olacağını ve dinsiz insanın en bedbaht bir mahlûk olduğunu” Sözler isimli eserinde ve bilhassa “Sekizinci Söz”de mükemmel bir temsil ile izah ve ispat etmiştir.

Risale-i Nurlarda “Din” ile ilgili, dini çeşitli yönleriyle anlatan bahisleri bir araya getirdiğimiz zaman dinin ne derece önemli bir müessese olduğu anlaşılacaktır. Yine “dinin insan hayatının hayatı” olduğu gerçeği net bir şekilde görülecektir.

1. Din Bir İmtihandır:

Bediüzzaman dinin bir imtihan meydanı olduğunu şöyle izah eder:

“Din bir imtihandır. Teklif-i ilahi bir tecrübedir. Ta ervah-ı âliye ile ervah-ı safile müsabaka meydanında birbirinden ayrılın. Nasıl ki, bir madene ateş veriliyor, ta elmasla kömür, altınla toprak birbirinden ayrılın. Öyle de, bu dar-ı imtihanda olan teklifat-ı ilahiye, bir ibtiladır ve bir müsabakaya sevtir ki, istidad-ı beşer madeninde olan cevahir-i âliye ile mevadd-ı süfliye birbirinden tefrik edilsin.

Eğer teklif-i ilahi ile bu imtihan olmasaydı “O vakit, Ebu Cehil gibi fenalar aynen Ebubekir-i Sıddık (ra) gibi tasdik ederler.” Bu durumda ise insanların iyileri ve fenaları birbirinden tefrik edilmezdi. Okulun bir eğitim ve imtihan yeri olduğu, bu imtihanlar ve eğitimler olmazsa, kabiliyetli insanlar ortaya çıkmaz, ilerleme ve terakkiyat olmaz ve becerikli insanlar ortaya çıkmazdı.

2. Din İnsanın ve Toplumun En Mühim İhtiyacıdır.

Dinin birleştirici özelliğini ve toplumun çok mühim ihtiyacını giderdiğini Bediüzzaman şöyle açıklar: “Tevhid-i İmani elbette tevhid-i kulübü ister. Vahdet-i itikad dahi vahdet-i içtimaiyi iktiza eder. İmanın verdiği nur ve şuur ile Esmâ-i İlahiye adedince vahdet alakaları, ittifak rabitaları ve uhuvvet münasebetleri var. Her ikinizin de Rabbiniz bir, Halıkınız bir, Mabudunuz bir, Razıkınız bir, bir bir bir, bine kadar bir. Hem peygamberiniz bir, kıbleniz bir, bir bir bir yüze kadar bir... Bu kadar bir birler vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ederler. İşte bu birliği din te'min eder.

“Böyle nazik zamanda din meselesini ortaya atmak münasip görünmüyor” diyenlere cevaben Bediüzzaman Şöyle der: “Biz dini severiz. Dünyayı da yine din için severiz. Dinsiz dünyada hayır yoktur. Mademki meşrutiyette* hâkimiyet milletindir; mevcudiyet-i milleti göstermek lazımdır. Milletimiz de yalnız İslamiyet'tir. Zira Arap, Türk, Çerkez, Kürt, Arnavut ve Lazların en kuvvetli ve hakikatli revabıt ve milliyetleri İslamiyet'ten başka bir şey değildir. Nasıl ki (dinde) az ihmâl ile tevaif-i müluk temelleri atılmakla ve on üç asır evvel ölmüş olan asabiyet-i cahiliye (ırkçılık) ihya ile fitne ikaz olunmaktadır. Ve oldu gördük...” Böylece dinden uzaklaşma, ırkçılığı körükleyeceğini, bunun da birliği bozacağını ifade eder. Evet “din ırkçılığa manidir” Milletin birliğini ve dirliğini te'min eder.

Çünkü “din milletimizin maye-i hayatıdır.” Uhuvvet-i imaniye cihetiyle tüm Müslümanları bir araya getirir. Nokta-i istinad ile nokta-i istimdad yalnız odur. Kemalın cemali dindir. Hem din, saadetin ziyasıdır, hissin ulviyetidir, vicdanın selametidir. Bilhassa hürriyet ve meşveretlerin hâkim olduğu zamanımızda, “Hürriyet-i Şer'îye ile meşveret-i meşrua, hakiki milliyetimizin hâkimiyetini gösterdi. Hakiki milliyetimizin esası, ruhu ise İslamiyet'tir.”

Nev-i Beşerin ahvaline bakılırsa görülür ki, ruhun manen terakkisini telkih eden yani aşlayan şeriatlerdir. Vücut veren tekliftir. Hayat veren peygamberlerin gönderilmesidir. İlham eden dinlerdir. Eğer bu kadar noktalar olmasaydı, insanlar hayvan olarak kalacaktı. İnsandaki bu kadar kemalat-ı vicdaniye ve ahlak-ı hasene yok olurlardı. Bunun için din insanlığa mutlak

olarak lazımdır. Çünkü insan için “Nimet-i kâmile ancak dindir.” “Din-i Hak saadetin fihristesidir.” “Din, dil, vatan bir ise millet birdir.”

3. Din Yalnız İman Değil “Amel-i Salih” Dahı Dinin İkinci Cüz’üdür:

“Din vicdani bir meseledir” diyenlere Bediüzzaman Said Nursi: “Din yalnız iman değil, belki “Amel-i Salih” dahi dinin ikinci cüz’üdür. Acaba katl, zina, kumar, içki, gibi hayat-ı içtimaiyeyi zehirlendiren pek çok büyük günahları işleyenleri onlardan menetmek için, yalnız hapis korkusu ve hükümetin bir hafiyesinin görmesi tevehhümü kafi gelir mi?” diye cevap vermiştir. Cehennem korkusu ve ahiret inancı olmazsa insanı kötülükten alıkoymak bir müeyyide olmaz. Bunu ise en mükemmel şekliyle din te’min eder.

Bunun için dinin yerini hiçbir şey tutamaz. “Bu vatanın ve bu milletin hayat-ı içtimaisini bu acip zamanda anarşilikten kurtarmak için beş esas lazım ve zaruridir. Hürmet, merhamet, haramdan çekinmek, emniyet, serseriliği bırakıp itaat etmek... Bunu dinden başka hiçbir medeniyet sağlayamaz ve yerini tutamaz...”

Fıtraten dindar olan bu milletin yeniden dirilmesinin yolunu da Risale-i Nur şöyle gösterir: “Din, hayatın hayatı, hem nuru hem esası; ihyay-ı din ile olur, bu milletin ihyası”

İnsanları dine meylettirmek, dini hayatın canlanmasını sağlamak “dini vazifeleri ihtar ettirmekle” vaaz, irşad ve dini eğitim ile dine hizmet olur, dini hayat canlanır. Yoksa dini hayattan uzak olanlara “din sizsiniz!” demekle onları hücumla sevk etmiş olunur.

Çünkü “Medenilere galebe çalmak ikna iledir. Söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir”

4. Din Şeriattır, Din ve Şeriat Aynı Anlama Gelir:

Şeriat kanun anlamında kullanılmaktadır. Yüce Allah’ın iki kanunu vardır. Birisi irade sıfatından gelen ve kâinattaki tabiat kanunlarını tanzim eden şeriat-ı kübray-ı ilahidir; diğeri ise Allah’ın kelam sıfatından tecelli eden ve kâinat kitabının manalarını ders veren din-i İslam ve Kur’an’dır. Kur’an’ın düsturları ve prensipleridir.

Şeriatın hakiki maksadı irşad ve talimdir. Şeriat de yüzde doksan dokuz ahlak, ibadet, ahiret ve fazilete aittir.” Şeriat medeniyetin hayatıdır, güzel ahlakı ve hissiyatları ders verir. Şeriat-ı İslamiye akli burhanlar üzerine müessesdir. Bu şeriat ulum-u esasiyenin hayati noktalarını tamamıyla tazammun etmiş olan ulum ve fünundan mülahhasdır.” Yani o ilim ve fenlerin hülasasıdır.

Şeriat semavidir, nazarı evvela ve bizzat saadet-i uhreviyeye bakar, ikinci derecede, ahirete vesile olması itibarıyla dünyanın saadetine nazar eder. Dünyayı birinci dereceye alanların nazarı, ruh-u şeriattan yabani olduğu için şeriat namına içtihad edemez.

Şeriatın amacı adaleti te’min etmektir. Çünkü insanlık çalışmalarının semerelerini mübadele etmekte adalet muhtaçtır. Lakin her ferдин aklı, adaleti idrakten aciz olduğundan külli bir akla ihtiyaç vardır ki, fertler o külli akıldan istifade etsinler. Öyle külli bir akıl da ancak kanun şeklinde olur. Öyle bir kanun ancak şeriattır. Bunun içindir ki, “Şeriat dünya ve ahiret saadetini temine kâfi ve kafidir.

Şeriattaki medeniyet, medeniyet-i hazıranın inkişâmdan inkişâf edecektir. Nokta-i istinadı haktır. Şe’ni adalet ve tevazündür. Hedefi de menfaat yerine fazilettir ki, şe’ni muhabbet ve tecazübdür. Cihetü’l-Vahdet de unsuriyet ve millet yerine rabıta-i dini, vatani ve sınıfdır ki, şe’ni samimi uhuvvet ve müsalemettir. Hayatta düstur-u cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe’ni ittihad ve tesanüddür. Bunun içindir ki, “şeriat sebep-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilettir.”

Şeriat-ı Garrâ ezelden geldiği için ebede gidecektir. Asr-ı saadet olan sadr-ı evvelin hürriyet ve adalet ve müsavâtı bahusus o zamanda delil-i katidir ki, Şeriat-ı Garrâ müsavâtı, adaleti ve hakiki hürriyeti cem-i revabıt ve levazımatı ile camidir. Şeriat dairesinden hariç olan

hürriyet, ya istibdat veya esaret-i nefis veya canavarcasına hayvanlıktır veya vahşettir. Böyle laubaliler ve zındıklar ve dinsizler iyi bilsinler ki dinsizlikte, sefahetle, sahib-i vicdan hiçbir ecnebiye kendilerini sevdiremezler ve benzetemezler. Zira mesleksiz ve sefih sevilmez.”

5. Din Hiçbir Şeye Alet Edilemez:

Bu zamanda dine hizmet ancak “dini hiçbir şahsi, uhrevi ve dünyevi, maddi ve manevi bir şeye alet edilmediğini bilmekle husule gelebilir.” Din ile dünyanın avına gidilmemelidir. Terakkimiz ancak milliyetimiz olan İslamiyetin terakkisi ve hakaik-ı şeriatın tecellisi iledir. Bizler hem şan-ü şeref-i millet-i islamiye, hem sevab-ı ahiret, hem hamiyet-i milliye, hem hamiyet-i İslamiye, hem hubb-u vatan, hem hubb-u din ile mütehasıs olmalıyız.” Dine gereken hürmet ve saygıyı göstermeliyiz.

Dünya için din feda olunmaz. Gebermiş istibdadı muhafaza için vaktiyle mesail-i şeriat rüşvet verilirdi. Dinin meselelerinin terk ve feda edilmesinden zarardan başka ne menfaat görüldü? Milletın kalp hastalığı za’f-ı diyanettir. Bunu takviye ile sıhhat bulabilir. Kalp hastalığı olan za’f-ı diyanetin tek çare-i yegânesi ise fûnunu, maarif-i İslamiye ile mezc ederek, müderrislerin elleriyle millete vermektir. Zira: “Vicdanın ziyası din ilimleridir, aklın nuru fen ilimleridir. İkisinin imtizacı ile hakikat tecelli eder. İtirak ettikleri vakit, birincisinden taassup, ikincisinden hile ve şüphe tevellüt eder.

“Din siyasete alet edilemez. Hakikat-i İslamiye bütün siyasetlerin fevkindedir. Bütün siyasetler ona hizmetkâr olabilir. Hiçbir siyasetin haddi değil ki, İslamiyeti kendisine alet etsin.” Çünkü: “Geniş siyaset dairesinde vazife az ve küçük olmakla beraber, cazibedarlık cihetiyle meraklıları kendisi ile meşgul eder, onlara işlerini unutturur veya noksan bıraktırır. Hem herhalde bir tarafgirlik meylini verir, zalimlerin zulümlerini hoş görür, zulme ortak olur.” Hem bu zamanda ehl-i İslam’ın en mühim tehlikesi fen ve felsefeden gelen bir dalaletle kalplerin bozulması ve imanın zedelenmesidir. Bunun çare-i yegânesi nurdur ve nur göstermektedir ki, kalpler ıslah olsun, imanlar kurtulsun. Eğer siyaset topuzu ile hareket edilse, galebe çalınsa, o kâfirler münafık derecesine iner. Münafık ise kâfirden daha fenadır. Demek siyaset bu zamanda kalbi ıslah etmez.”

Din, umumun mal-i mukaddesidir. Siyasetteki inhisar zihniyeti ile kendi meslektaşlarına daha ziyade has göstermekle, kavi bir ekseriyetle dine aleyhtarlık meyli uyandırıp, dini nazardan düşürür. Böylece din adına siyaset dine zarar verir. Hem siyaset ve diplomatlık dinsizlik cereyanını durduramaz.” Onu durduracak ancak ve ancak iman hakikatleridir.

6. Dinsiz Bir Millet Yaşayamaz:

“Din-i Hak olmazsa dünya bir zındandır. Dinsiz insan ise en bedbaht bir mahlûktur. Çünkü komünistlik, masonluk, zındıklık, dinsizlik doğrudan doğruya anarşistliği intaç eder. Bu dehşetli tahrip edicilere karşı ancak ve ancak hakikat-i Kuraniye etrafında ittihad-ı İslam dayanabilir.” Dinsizlik medeniyetin tahripçisidir. Bunun için katiyen dinsiz bir millet yaşayamaz. Rusya da dinsiz kalmaz, geri dönüp Hristiyan da olamaz. Olsa olsa küfr-ü mutlak-ı kıran ve hak ve hakikate dayanan ve hüccet ve delile istinad eden ve akli ve kalbi ikna eden bir Kur’an ile bir musalaha ve tabi olabilir.”

Hakikat bize bildiriyor ki: Mütenebbih olan beşer, dinsiz olamaz; bilhassa uyanmış, insaniyeti tatmış, müstakbel ve ebede namzet olmuş adam dinsiz yaşayamaz. Zira uyanmış beşer, kâinatın tehcümüne karşı istinad edecek ve gayr-i mahdut amaline neşv-ü nema verecek ve istimdadgahı olacak noktayı, yani din-i Hak olan dane-i hakikati elde etmezse yaşayamaz. Bu sırdandır ki, herkeste din-i Hakkı bulmak için bir meyl-i taharri uyanmıştır. Demek, istikbalde nev-i beşerin din-i fitrisi İslamiyet olacağına beraetül-istihlal vardır.

Bunun için sesimiz yetişse kâinata işittirecek derecede haykırmalıyız ki: “İstikbal yalnız ve yalnız İslamiyetin olacak. Ve hâkim, hakaik-ı Kur’aniye ve imaniye olacak.” Çünkü:

“İslamiyetin hakaikı hem manen, hem maddeten terakki etmeye kabil ve mükemmel bir istibdadı var. Eğer biz ahlak-ı İslamiyenin ve hakaik-ı İmaniyenin kemalatını ef'alimizle izhar etsek, sair dinlerin tabileri elbette cemaatlerle İslamiyet'e girecekler; belki küre-i arzın bazı kıtaları ve devletleri de İslamiyet'e dehalet edecekler.”

“Eğer biz, doğru İslamiyet'i ve İslamiyet'e layık doğruluğu ve istikameti göstersek, bundan sonra onlar da hızla İslamiyet'e dâhil olacaklardır.”

ALTINCI BÖLÜM

İMAN VE İSLAMİYET

“Her zamanın bir mergup metayı vardır.” Şu zamanda siyaset metayı ve hayat-ı dünyevi yenin te’mini birinci plana geçmiş, nazarlar ona çevrilmiş ve zihinler onunla meşgul olmuştur. Bundan dolayı İslam’a da bu açılardan bakıldı. İslamiyet konusundaki araştırmalar bu şekliyle yapıldı. Heva ve hevesler karıştı. Böylece gerçekler gizlendi.

İslam her şeyden önce Allah’ın emirlerine teslimiyetin adıdır. Sonra “Hepiniz silme, barışa yönelin” emr-i ilahisi gereği toplumda huzur ve barışı te’min eden İlahi dindir.

İslam, Peygamberi Hz. Muhammed’in (sav) sıfatları olan “doğruluk, akıllılık, emin ve güvenilir olmak, her nevi günahlardan kaçınmak ve Allah’ın emirlerini ve vahyin mesajlarını olduğu gibi tebliğ etmek” gibi ahlakî yönden peygambere uymayı ve benzemeyi emreder.

İslam toplumu inancın, ibadetin ve ahlakın hâkim olduğu faziletli insanlar toplumdur. İslam bir prensipler mecmuasıdır. İslam’ın hâkimiyeti imanî ve ahlakî prensiplerin hâkimiyetidir. İmanın, doğruluğun, Allah korkusunun ve ahlaki değerlerin hâkimiyetidir. Her insanın Kur’an ve sünnetten anladığı şey İslam değildir. Kendi görüşüdür. İslam cumhur-u ulemanın ortaya koyduğu “Kur’an ve Sünnet” anlayışıdır. Çünkü: “Bir fikre davet cumhur-u ulemanın kabulüne vabestedir. Yoksa davet bid’attır, reddedilir” “Âlem-i İslam’ın cadde-i kübrası, umum eimnenin caddesidir. Muazzam ümmet cadde-i kübrada gidebilir. Başka hususi ve dar caddeye sevk edenler, idlal ediyorlar.

Cumhur-u ulema tarafından ortaya konan, on dört asrı ilimleriyle ve faziletleriyle ve eserleriyle aydınlatan, Kur’an, sünnet, icma ve kıyasla cumhur-u nâsı irşad eden ve sırat-ı müstakime sevk eden “Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaatin” tartışarak ispat ettiği ve kabul-ü ammeye mazhar olan hakikatli görüşlerdir İslam.

İslam siyasi ve idari anlamda çoğulculuğu esas alan cumhuriyetin istişare ile ve seçimle en güzel şekilde tatbikini ister. Hürriyet, adalet ve kanun hâkimiyetini isteyen bir hukuk sistemini emreder. Hakkı esas alır. Hukukullah ve hukuk-u ibadın gözetilmesini ister.

İslam siyasal bir kimlik değildir. Çünkü siyaset, idarecilerin toplumun dünyasına hizmet etmesidir. Toplumun kesimlerini siyasi birlik etrafında toplayıp, millete, hizmete yönlendirmesidir. İslam ise, siyasiler dâhil herkesin kendisinden istifade ettiği, muhtac-ı himmet oldukları ideal ilahi prensipler mecmuasıdır. Eğer siyasiler de İslam’ın adalet, doğruluk, hak ve hukuk prensiplerinden imanla ve teslimiyetle istifade ederlerse hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olurlar. Yoksa bütün çalışmaları beyhude gider, muvaffak olamazlar. Bütün yaptıkları şer ve tahrip hesabına geçer.

İslam bir ideoloji ve totaliter bir rejim de değildir. “Şeriat âleme gelmiş; ta istibdadı ve zalimane tahakkümü mahvetsin. İstibdad, zulüm ve tahakkümdür. Meşrutiyet adalet ve şeriattır. Şeriatın meslek-i hakikisi, hakikat-i meşrutiyet-i meşruadır. Her insan Allah’ın fazl-u ihsanı ile hür olarak doğar. Hürriyet Allah’ın fazlıdır, kimsenin kimseye lütfü değildir. İnsandaki hürriyet cevherinin işlemesi, insanın iradesinin hükmetmesi İslam’ın amacıdır. Kişi böylece sevaba ve ikaba layık olur. İslam herhangi bir ideoloji değildir. O, ilahi dindir ve Allah’ın insanlığa mesajıdır. İdeoloji insanların felsefi düşüncelerinin ürünüdür, inançla ilgisi yoktur. Din ise inanç işidir. İlim ve felsefe bir inanç olamaz. Zira her an yanlışlığı ortaya konabilir. Dünyanın gelişmesine paralel değişebilir. Din ve inanç asla değişmez ve farklılaşmaz. Değişen inanç, inanç değildir. İslam’ı diğer fikri ve felsefi ekollere, düşünce ve ideolojilere kıyaslamak kıyas-ı maal farıktır. Hiçbir mantıkla bağdaşmaz.

İslam bir devlet dini de değildir. İlahi kaynaklıdır ve Allah’ın koruması altında olduğu içi hiçbir devletin ve milletin korumasına ve yardımına muhtaç değildir. Bilakis, devlet tazyik edip, dini baskı altına almaya çalıştıkça, o daha da parlar ve yücelir. Onunla uğraşanlar hem dünya, hem ahirette kahrolup, perişan olurlar. O her karanlığı aydınlatan nur, her nevi ümitsizliği ümide çeviren huzurdur. İnsanların dünyevi ve uhrevi saadetlerini temin eden ilahi destek ve her insanı yaratıcısına bağlayan hablü’l- metindir. Sağlam kopmaz bir bağıdır. Devlet

dine yardımcı olursa kendine yardım etmiş olur. Yardımcı olmazsa Allah Ganiyyü'l- âlemindir, ganidir, zengindir, hiçbir şeye muhtaç değildir. Kimsenin yardımına ihtiyacı yoktur.

“Allah katında makbul din İslam’dır” Zira İslam dini, tevhid inancı, ahlak, adalet, fazilet ve saadetin kaynağıdır. Allah’ın insanı ve kâinatı yaratış gayesine hizmet eden ve insanı gayetül-gayeye, rıza-i İlahi’ye sevk eden yegâne din İslam’dır. Beşerin dar ve kısır düşüncelerinden arınmıştır, insanların indi görüşlerinden korunmuştur.

Ne mutlu o insana ki, İslam ile şereflenmiştir. Ne bahtiyardır o insan, İslam nimet-i uzması ile saadete ermiştir.

1. İMAN:

“Emn” kökünden türemiş bir kelimedir. Bir kişiyi söylediği sözde tasdik etmek, sözünü gönül huzuru ile benimsemek, karşısındakine güven vermek, şüpheye yer vermeyecek şekilde kesin, içten ve yürekten inanmak demektir. İman eden kişiye Mü’min denir.

Istılahta ise; Hz. Peygamber’e (sav) Allah tarafından tebliğ buyrulduğu kesin bilinen hükümlere, yani zaruriyat-ı diniye ye kesin, şüphesiz ve gönülden inanmaktır.

İman, mutlak tasdik anlamındadır. “Marifet” yani bilmek, iman için yeterli değildir. Doğruluğunu kalben tasdik gereklidir. İman tasdik demektir. İman, iman hakikatlerinin doğruluğunu itiraf ve tam teslimiyetle bağlanmak demektir. Nice müşrikler, gayr-i müslimler var ki, peygamberimizi ve İslam’ı çok iyi bildikleri, aklını ve faziletini tasdik edip, hayran oldukları halde Müslümanlığı kabul edip iman etmemişlerdir.

İman kalp işidir. Dil ile ikrar ise dünyada dini hükümleri uygulamak için şarttır. İmam-ı Azam, (v. 150–767) Pezdevi, (v. 482–1089), Serahsi (v. 490–1097) “İman, kalp ile tasdik, dil ile ikrardır” demişlerdir. Delil olarak da “Kalbinde zerre kadar imanı olup, kelime-i tevhidi söyleyen cehennemden çıkar” hadisini göstermişlerdir. İmanın kemali ise amelle tezahür eder. Bunun için de İmam-ı Şafi: “Kamil İman; kalben tasdik, dil ile ikrar, farzlar ile amel demektir” demiştir.

Peygamberimiz (sav) kâmil bir imanı şöyle tarif etmişlerdir:

“İmanın en mükemmeli, nerede olursa olsun Allah’ın senin yanında olduğunu bilmen, Allah için sevmen, Allah için düşmanlık beslemen, dilini Allah’ın zikri ile meşgul etmen, kendin için istediğini başkaları için de istemen, ya hayır söylemen ya da susman, sabırlı, cömert, hoş görülü olmandır.”

İmanın şartlarını ise şöyle sıralamıştır:

“İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, cennete, cehenneme, amellerinin tartılacağına, öldükten sonra dirilmeye, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna inanmaktır.”

İmanın keyfiyeti ise; Saadettin-i Taftazani’ye göre: “Kişinin irade-i cüz’iyasını sarf etmesinden sonra Allah’ın kalbine koyduğu bir nur” dur ki, bunu Bediüzzaman Said Nursi de böylece kabul etmiştir. “Kalbî amellerin güneşi, imandır” der. Ve imanı “Resul-i Ekrem’in (sav) tebliğ ettiği zaruriyet-i diniyeyi tafsilen ve zaruriyatın gayrısını da icmalen tasdik etmekten hâsıl olan bir nurdur” şeklinde tarif eder.

2. İSLAM:

Peygamberimiz’in (sav) tebliğ buyurduğu şeyleri zahiren ve batınen kabul ve tahsin ile güzel görmen, Cenab-ı Hakkın emirlerine ve yasaklarına itaat ve inkiyat etmektir. İslam; itaat, inkiyat, ihlas ve teslim manasındadır. Ayrıca İslam, “Şeriat” ve “Din” anlamına da gelmektedir. “Millet” de şeriat, din ve İslam anlamında kullanmıştır.

Peygamberimiz (sav) İslam’ın şartlarını da: “Namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, Hacca gitmek ve Kelime-i Şahadet getirmek” şeklinde sıralamıştır.

3. NİYET VE İHLÂS:

Niyet amellerin hayatı, ihlâs ise ruhudur. Hayatsız ve ruhsuz bir ceset ne ise niyetsiz ve ihlâssız amel ve ibadet de öyle ölüdür. “İhlâsla yapılan az bir amel batmanlarla halis olmayana müreccahtır.” Çünkü bir tarlaya tonlarca şehriye ekmekten ise bir avuç tohum ekmek daha faydalıdır. Şehriyede hayat yoktur, tohumun içinde ise hayat düğümü vardır. İşte ihlâs imanda ve ibadette böyle bir hayat kaynağıdır.

“Ameller niyetlere göredir.” Niyet eşyanın mahiyetini değiştirir; sevabı günaha, günahı sevaba çevirir. Niyet adf bir hareketi ibadete çevirdiği gibi, gösteriş için yapılan bir ibadeti de günaha çevirir. Bunun için İslam bilginleri yazdıkları kitapların birinci bölümlerini “Niyet ve İhlâs” bahsine ayırırlardı. Çünkü niyet ve ihlâs olmazsa amelin ve ibadetin uhrevî faydası olmaz.

Allah-u Tealâ Kur’an-ı Kerimde kullarını “Tevhit ve ihlâs üzere yalnız kendisine ibadet etmekle mükellef kılmıştır.” Yapılan ibadetlere Allah’ın ihtiyacı yoktur. “Kesilen kurbanların etleri ve kanları Allah’a ulaşmaz; ancak sizin takvanız Allah’a ulaşır” ayeti bunun delilidir. Allah kalplere ve kalplerde bulunan niyet ve ihlâsa bakar. Bunun için niyet ve ihlâs kalbin amelidir. Peygamberimiz (sav) de “Allah-u Tealâ sizin bedenlerinize ve yüzlerinize değil, kalplerinize bakar” buyurmuşlardır.

İhlâs Allah ile kul arasında bir manevi akitir. Bir sözleşmedir. Niyetini ve ihlâsını bozan bu sözleşmeyi tek taraflı bozmuş olur. O zaman da Allah ile olan manevi bağı koparmış sayılır. Bu durumda da yapılan ibadetler Allah’a ulaşmaz.

Peygamberimize (sav) ibadetlerdeki “ihlan” mertebesini şöyle açıklar: “İhsan Allah’ı görüyor gibi ibadet etmektir. Sen onu görmezsen de o seni görmektedir.” Elbette Allah’ı görüyor gibi ibadet etmek ihlâsla ibadet etmek demektir.

Bütün bu gerekçelerden dolayı dinde niyet ve ihlâs uhrevî açıdan ve Allah’ın kabulü ve rızası için çok mühimdir. Faziletin kaynağı da budur. Allah’ın kabul etmediği bir ibadetin ahirette hiçbir faydası da yoktur.

4. İMAN VE İSLAM ARASINDAKİ FARKLAR:

“Ulema-i İslam ortasında “İslam” ve “İman”ın farkları çok medar-ı bahs olmuş. Bir kısmı “ikisi birdir”, diğeri ise “İkisi bir değil fakat biri birisiz olmaz” demişlerdir” diyen Bediüzzaman, “Ben şöyle bir fark anladım ki: İslamiyet iltizamdır, iman iz’andır. Tabir-i diğlerle; İslamiyet Hakka tarafgirlik ve teslim ve inkıyattır. İman ise Hakkı kabul ve tasdikdir” der ve devam eder: “İmansız İslam sebab-i necat olmadığı gibi, İslamiyetsiz iman da medar-ı necat olamaz.”

Bu durumda iman, inanmak, kalben iman ve İslam hakikatlerinin doğruluğunu kabul etmektir. Böyle bir kimseye “Mü’min” denir. İslam ise iman esaslarını kalben kabul ile beraber iman gereği olan ibadetleri yapmak Allah’ın emirlerine teslim olmaktır. İslam’ın şartlarına uyarak sorumluluğunun gereğini yapan mü’mine ise “Müslüman” denir. Müslüman Allah’a teslim olmuş kişidir.

İslam’ın doğruluk, çalışkanlık ve ahlak ile ilgili prensiplerine inanmadığı halde güzel görerek uygulayan kimselere de “Dinsiz bir Müslüman” denir. Gayr-i Müslimlerin ve batılların dünyadaki başarılarının ve teknik yönden ilerlemelerinin sebebi de Allah’ın emrine dünyadaki faydalarını düşünerek uymaları ve uygulamalarındandır. Çünkü peygamberler iman ile beraber insanların ihtiyacı olan sanatları da öğretmişler ve dünyevi terakkilerine basamak yapmışlardır. Bunun için dünyevi terakkinin sebebi de yine peygamberlere uymak ve gösterdiği yoldan gitmektir. Maalesef iman ettiği halde İslamın ahkâmına ve kurallarına uymayan ve uygulamayan da “Gayr-ı Müslim bir Mü’min” tabirine mazhar olmaktadır.

Allah imansız ameli, amelsiz imanı kabul etmediği için İmansız İslamiyet ve İslamiyetsiz İman insanın kurtarmamaktadır. Dünyevi ve uhrevi kurtuluş ancak imanda ve İslamiyette'dir.

5. İMAN TEMELİ:

İslamiyet üzerinde araştırma yapan müsteşrikler, tefsir, siyer, fıkıh, hadis ve İslam ahlakı gibi dallarda çalışarak eserler yazdıkları halde iman etmediklerini görürüz. Onların İslam üzerinde bilgi sahibi olmaları, tasavvufu incelemeleri inanmaları için yeterli değildir. İman sadece mü'min olanların, yani imanı anlayanların anlayıp, anlatacağı bir husustur.

İman dinin temelidir. Tüm ibadetler ve İslami hayat, iman üzerine kurulur ve yükselir. Bunun içindir ki, cennete imanla girilir. Yine bundan dolayıdır ki, batılı müsteşrikler İslam konusunda pek çok kitap yazdıkları halde imani hususlarda tatminkâr bir eser ortaya koyamamışlardır.

Yine bundan dolayıdır ki, Kur'an-ı Kerimde imana ait altı bin ayet varken, İslam'a yani uygulamaya dair altı yüz ayet vardır. Bire on iman üzerinde tahşidat vardır. Çünkü iman temeli sağlam olmazsa, İslam binası üzerine yükselemez. Ama ne var ki, İslam'a dair pek çok eser varken, imana dair pek az eser vardır. Bunların en önemlisi, en kapsamlısı, akli ve ilmi yönden izah ve ispat eden "Risale-i Nur" eserleridir.

İbadet, ahlak, fazilet, fedakârlık, cihat hepsi imandan sonra insanda tezahür eden bir durumdur. Adil olabilmek, zulümden, haksızlıktan ve haramdan çekinmek imani bir tavidir. Cihat imani bir davranıştır. İhlâs ve samimiyet imanın derecesi nispetinde inkişaf eder. Bunun için Peygamberimiz (sav) sahabelere önce "iman dersi" verirdi.

Yine bundan dolayıdır ki, Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde İman ve İslam, mü'min ve Müslüman vasıflarıyla beraber anlatılmaktadır.

6. KUR'AN- KERİMDE MÜ'MİNLERİN VASIFLARI:

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerimde mü'minlerin vasıflarını şöyle belirlemiştir:

"Elif, lam, mim. Bu doğruluğu şüphesiz olan Kur'an, Allah'tan korkanlara yol gösteren kitaptır. Onlar gaybe inanırlar. Namazlarını kılarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda sarf ederler. Onlar, Kur'an'a da, ondan önce indirilen kitaplara inanırlar. Ahiret gününe de kesinlikle inanırlar. İşte Rabbinin yolunda olanlar ve saadete erişenler bunlardır."

"Mü'minler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı, Allah'ın ayetleri okunduğu zaman, kalpleri titrer ve imanları artar ve yalnızca Rablerine güvenirlir. Namazlarını güzelce kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızktan yerli yerince sarf ederler. İşte gerçekten inananlar bunlardır. Onlara Rableri katından mertebeler, mağfiret ve nimetleri bol olan Rabbin mükemmel ikramları vardır."

"Mü'minler kurtuluşa ermişlerdir. Onlar namazlarını huşu içinde kılarlar. Boş şeylerden yüz çevirirler. Zekâtlarını verirler. Eşleri ve cariyeleri dışında iffetlerini korurlar. Sözleri yerine getirir ve emanetlerini yerli yerine ulaştırırlar. Namazlarına devam ederler. İşte bu sebeplerden dolayı Firdevs cennetinin varisleri onlardır."

"Rahmanın kulları yeryüzünde mütevaziyane yürürler. Beyinsizler ve ahmaklar kendilerine sataştıkları zaman, onlara güzel ve yumuşak söz söylerler. Onlar geceleri de Rableri için namaz kılarak, secdeye vararak geçirirler.

Onlar "Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır. Doğrusu onun azabı acı ve süreklidir. Orası şüphesiz çok kötü bir yerdir" diye dua ederler.

Yine onlar, harcadıkları zaman ne israf ederler, ne de cimrice davranırlar, ikisi arası bir yol tutarlar. Onlar Allah'tan başka varlıklara yalvarmazlar. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar, zina etmezler. O zaman büyük bir günaha girmiş olurlar.

Onlar, yalan yere şahitlik etmezler. Faydasız bir şeye rastladıkları zaman yüz çevirip, vakarla geçerler. Kendilerine Rablerinin ayetlerini hatırlattıkları zaman, ona karşı kör ve sağır olmazlar.

Onlar: “Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve çocuklarımızdan gözümüzün aydınlığı olacak insanlar ihsan et ve bizi Allah’tan sakımanlara önder yap” diye dua ederler. İşte onlar, sabrettiklerinden dolayı cennetin en yüksek mertebeleriyle mükâfatlandırılırlar. O cennetlerde esenlik ve saadet içinde ebediyyen kalırlar. Orası ne güzel bir yer ve ne iyi bir duraktır.”

Yüce Allah’ın razı olduğu kullarının bu vasıflara sahip olmalarını istemektedir. Allah katında mü’minlerin ve müslümanların ahlakı budur.

7. HADİS-İ ŞERİFLERDE MÜ’MİNLERİN VASIFLARI:

Yüce Peygamberimiz (sav) müminlerin ve Müslümanların vasıflarını sayarken amellerini söyleyerek imanlarını ve İslamiyet’e bağlılıklarını nazara vermişlerdir. Çünkü “İman ve amel birbirinin ortağıdır ve iki arkadaş gibidir. Her biri ancak diğeri ile olunca ayakta durur.” İmanın tezahürü amel şeklindedir.

Peygamberimiz (sav) buyurdu: “İman yetmiş küsur şubedir. En üstünü “Lailahe İllallah” demek, en aşağısı, yoldan eziyet verecek şeyi kenara atmaktır. Hayâ da imandan bir şubedir.”

“Dünyada garip bir yolcu gibi ol. Haramlardan titizlikle kaç ki, en çok ibadet eden olasın. Kanaatkâr ol ki, en çok şükreden bir kul olasın. Kendin için istediğini başkaları için de iste ki, kâmil bir insan olasın. Komşuna güzel davran ki, kâmil bir Müslüman olasın. Dünyada az gül, oyun ve eğlenceye dalma. Çok gülmek kalbi öldürür.”

“Mü’min, mü’minin aynasıdır. Mü’min, mü’minin kardeşidir. Kaybettiği şeyi onun için muhafaza eder. Arkasından kardeşini müdafaa eder. Mü’min, mü’min kemerli binalardaki taşlar gibi destek olur. Mü’min, insanların canları ve malları hususunda emin ve güvenilir olanıdır.”

“Mü’min faydalı insandır. Yolculuk yaparsan sana yardımcı olur, ortak iş yaparken sana faydalı olur. Elhasıl mü’min baştan ayağa, faydalı bir insandır. Ondan hiçbir zarar görmezsin.”

“Mü’min; akıllı, basiretli ve tedbirlidir. Kardeşini sever ve hiçbir şekilde ona olan hayırhahlığını, nasihatını elden bırakmaz.”

“Mü’min kendisiyle ülfet edilip, dostluk kurulabilen insandır. Ülfet etmeyen ve kendisine ülfet edinmeye kimsede hayır yoktur. Bununla beraber “Mü’min başkasına yük olmayan ve sıkıntı vermeyen insandır.”

“Müslüman da elinden ve dilinden zarar gelmeyen ve herkesin güvendiği insandır. Müslümanlar kardeşdir. Hiç birisinin birisine üstünlüğü yoktur, fakat en takvalı olanı en üstündür. En takvalı olan ise, içlerinde en mütevazı olanıdır.”

“Müslüman sözleşmelere ve şartlara en iyi şekilde uyandır.”

“Mü’minin niyeti amelinden hayırlıdır; münafığın ameli niyetinden hayırlıdır. Herkes kendi niyetine göre amel işler. Mü’min hayırlı bir amel işlediği zaman, kalbinde bir nur uyanır. Mü’min gücü yettiği şeye gayretlidir, gücünün yetmediği şeye de keşke yapsaydım diye hasretli olduğunu görürsün.”

“Allah katında mü’minden daha değerli hiçbir şey yoktur. Bu değerini elbisesinin temiz olması ve aza kanaat etmesiyle artırır. Bunun için aç bir Müslüman’ı doyurmak Allah’ın merhametini celp eder de, Allah onu affeder. Kim Müslüman’a eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur; bana eziyet eden de Allah’a eziyet etmiş olur.”

“Koğuculuk, sövme, ırkçılık mü’minin kalbinde asla yer tutmaz. Müminin kalbi çok kaygılıdır. Çünkü o hem dünyasını, hem de ahiretini düşünmek durumundadır.”

“Müminleri Hıristiyanlardan ayıran özelliği, başındaki takkesinin üzerine sarık sarmasıdır.”

“Mümin uysal bir deveye benzer, çekildiği yöne gider. İdarecilerine itaatkârdır. Başında sevmediği Habeşli bir köle de olsa ona itaatten ayrılmaz. İhtilaf ve kargaşa çıkarmaz. Fitnelerden uzak durur.”

“Müminler birbirini sevmeye, merhamet etmeye, yardımlaşmada bir vücudun azaları gibidirler. Vücudunun bir organı hastalandığında, bütün vücut ona iştirak eder, derdine ortak olur.”

“Müminlerin iman bakımından en üstün olanı, ahlakı en güzel olanı ve aile fertlerine en lütufkâr davranandır.”

Olgun bir müminin özelliklerinin bir kısmı şunlardır:

“Dinde tavizsizdir, yumuşaklıkta tedbirdir, imanda kemale ermeye isteklidir, ilimde aç gözlüdür, yüreği şefkat ve merhamet doludur, ilim öğretirken yumuşak huyludur, fakirlikte sabırlıdır, tamahkârlıktan çekinir, kazancın helalini arar, iyilik yapmada istikametten ayrılmaz, doğru yolu bulmada gayretlidir, nefsanî arzularını dizginlemede uyanıktır, zayıflara merhametli ve yardımcıdır.

Allah’ın mümin kulu kızdığında zulüm etmez, sevdiği kişi için günaha girmez, emaneti zayi etmez hiç kimseye haset etmez, başkasının şerefine leke sürmez, hiç kimseye sövüp saymaz, şahit olmasa da üzerindeki hakkı itiraf eder, başkasına kötü lakap takmaz.

Namazını huşu ile kılar, zekâtını acilen verir, sarsıcı olaylarda metanetini kaybetmez, darlıkta sabreder, bollukta şükreder, sahip olduğu şeyle kanaat eder. İnsanların içine girer, onlara faydalı olmaya çalışır. Herkese doğru yolu gösterir zulüm ve haksızlık görse, elinden de düzeltme gelmezse, Rahman olan Allah’ın düzeltmesine kadar sabreder. Haksızlığa ve zulme asla meyletmez.”

Müslüman’ın Müslüman üzerinde beş hakkı vardır; karşılaştığında selam vermek, davet ettiğinde icabet etmek, nasihat istediğinde doğru yolu göstermek, aksırdığında “Yerhamükallah” demek, hastalandığında ziyaretine gitmek ve öldüğünde cenazesine iştirak etmektir.

Saçı sakalı ağarmış Müslüman’a Kur’an okuyup ahkâmı ile amel eden ve ifrat ve tefritten uzak duran istikametli müminlere ve adaletli idareciye saygı göstermek, Allah’a saygı göstermek, Allah’a tazim etmek demektir.

İşte buraya kadar saydığımız vasıflar, Peygamberimiz’in (sav) dilinden imanın insana kazandırdığı güzel vasıflardan bazılarıdır. Mü’min ve Müslüman bunları imanın kuvveti nispetinde fiiliyatına aksettirir.

YEDİNCİ BÖLÜM

A. RİSALE-İ NURLARDA İMAN VE İSLAMİYET

3. İMAN:

Allah’a iman etmek, Allah’ı bilmek, bütün kâinata ihata eden rububiyetine ve zerrelere yıldızlara kadar cüz’i ve külli her şey O’nun kabza-i tasarrufunda ve kudret ve iradesi ile olduğuna kat’i iman etmek ve mülkünde hiçbir şeriki olmadığına ve “Lailahe İllallah” kelime-i kudsiyesine, hakikatlerine iman etmek kalben tasdik etmekle olur. Yoksa, “Bir Allah var” deyip, bütün mülkünü esbaba ve tabiata taksim etmek ve onlara isnat etmek -hâşâ- hadsiz

şerikleri hükmünde esbabı merci tanımak ve sıfatlarını ve gönderdiği elçilerini peygamberlerini bilmemek elbette hiçbir cihette Allah'a iman hakikati bunda yoktur.

Evet, inkâr etmemek başkadır, iman etmek bütün bütün başkadır. Evet, kâinata hiçbir zişuur, kâinatın bütün eczaları kadar şahidi bulunan Halık-ı Zülcelali inkâr edemez... Etse bütün kâinat onu tekzip edeceği için lakayt kalır.

Fakat, O'na iman etmek, Kur'an'ı Azimüşşanın ders verdiği gibi, O Halık'ı, sıfatlarıyla, isimleriyle umum kâinatın şahadetine istinaden, kalben tanımak ve tasdik etmek; ve elçileriyle gönderdiği kitaplarını tanımak ve günah işlediği ve emre muhalefet ettiği vakit, kalben tövbe ve nedamet etmek iledir. Yoksa bütün günahları serbest işleyip, istiğfar etmemek ve aldırmmamak, o imandan hissesi olmadığına delildir. İşte böyle bir imanı kazandırmak ve pek çoklarının imanlarını tehlikeden kurtarmak için çalışmak en büyük cihat ve çok kıymetli bir ibadettir. Hadiste vardır ki, "Bir tek adam senin vasıtanla imana gelse sahra dolusu kırmızı koyunlara sahip olmaktan daha hayırlıdır."

Bu asrın dehşetine karşı taklidi olan itikadın istinad kal'aları sarsılmış ve uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mü'min tek başıyla dalaletin tek başıyla hücumuna mukavemet ettirecek gayet kuvvetli bir iman-ı tahkiki lazım ki dayanabilsin. Risale-i Nur, bu vazifeyi herkesin anlayacağı bir tarzda, gayet kuvvetli burhanlarla ispat ederek yapmaktadır."

İnsan, nur-u iman ile alay-ı illiyyine çıkar; Cennete layık bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile esfel-i safiline düşer; Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer.

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakiki bir imanı elde eden adam kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hadisatın tazyikatından kurtulabilir.

"İman tevhid, tevhid, teslimi teslim tevekkül, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder."

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyleyse insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür insanı gayet aciz bir canavar hayvan eder."

"Hayatın zevkini, lezzetini isterseniz, hayatınızı iman ile hayatlandırınız, feraizle zinetlendiriniz ve günahlardan kaçınmakla muhafaza ediniz."

2. İSLAMİYET:

Medeniyet-i hakikiyeyi temsil eden İslamiyet'in istikbal semalarında bulutsuz gökyüzünde güneşin parladığı gibi parlayarak her yeri aydınlatacaktır.

İslamiyet güneş gibidir; üflemeyle sönmez, gündüz gibidir, göz yummakla gece olmaz. Gözünü kapayan ancak kendine gece yapmış olur. Şimdiye kadar İslamiyet güneşinin tutulmasına sebep olan ve beşeri tenvir etmesine mani olan perdeler açılmaya başlamıştır. O maniler çekilmeye başlamışlardır. Bunlar:

1. Ecnebilerin Cehli,
2. O zamanda vahşetleri,
3. Dinlerin taassupları,
4. Papazların, ruhani reislerin riyasetleri ve tahakkümleri,
5. Ecnebilerin körü körüne onları taklit etmeleri,
6. Bizdeki istibdad ve çeşitli baskılar,
7. Şeriatın muhalefetinden gelen su-i ahlakımız,
8. Fünun-u cedidenin bazı müspet meselelerinin, hakaik-ı İslamiyenin zahiri manalarına muhalif ve muarız tevehhüm edilmesi...

Bu maniler;

1. İlim,
2. Marifet,
3. Medeniyetin mehasini,
4. Fikr-i Hürriyet,
5. Meyl-i taharri-i hakikat,

6. Bir şahıstaki münferit istibdadın son bulması,
7. Su-i ahlakın kötü neticelerinin görülmesi,
8. Risale-i Nur'un, Kur'an'ı Kerim'in hakikatlerini en parlak şekilde izah ve ispat ederek, akla kabul ettirmesi ile o maniler ortadan kalkmış veya kalkmak üzeredir.

“İmansız İslamiyet sebab-i necat olmadığı gibi, bilerek İslamiyetsiz iman dahi dayanamaz, belki necat veremez.” İmanlı bir mü'minin imanını muhafaza edebilmesi için iman prensiplerine hiç olmazsa namaza, oruca, zekâta devam etmesi lazımdır.

“İslamiyet'in menşei ilim, esası akıldır.” İslamiyet'in her meselesi aşikâredir. Çünkü hile ve şüpheden münezzehtir. Bunun için gizlenmekten de müstağnidir. Bir şey ki, akıl görür, kabul eder, fikir uğraşır, teslim ederse bu hakikat gizlilik kabul etmez.”

Bizler İslamiyet'in mağz ve lübbünü terk ederek, kısrına ve zahirine vakf-ı nazar ettik ve aldandık. Anlayışsızlığımızla, ona layık edebi göstermemekle, İslamiyet'in hakkını ve müstahak olduğu hürmeti ifa edemedik. O da bizden nefret ederek, evham ve hayalatın bulutlarıyla sarılıp, tesettür etti ve gizlendi. Bizi kurtaracak yine onun merhametidir.

İslamiyet'in şe'ni, metanet, sebat, iltizam-ı hak olan salâbet-i diniyedir. Yoksa cehilden, âlem-i muhakmeden neş'et eden taassup değildir. Bence taassubun en dehşetlisi, bazı Avrupa mukallitlerinde ve dinsizlerde bulunur ki, sathi şüphelerinde muannidane ısrar gösteriyorlar; bürhan ile temessük eden ulemanın şe'ni değildir.

İslamiyet'in üssü'l-esası doğruluktur. Doğruluk ulvi seciyelerin rabitasıdır ve hissiyat-ı ulviyenin mizacıdır. Öyleyse, hayat-ı içtimaiyenin esası olan sıdkı, doğruluğu içimizde ihya edip, onunla manevi hastalıklarımızı tedavi etmeliyiz.

Evet, sıdk ve doğruluk, İslamiyet'in hayat-ı içtimaiyesinde ukde-i hayatiyesidir.

İstikbal yalnız ve yalnız İslamiyet'in olacak. Ve Hâkim, hakaik-ı Kur'aniye olacaktır. Bizim milliyetimiz bir vücuttur; ruhu İslamiyet, akli Kur'an ve imandır.

İslamiyet, tevhid-i hakiki dinidir ki, vasıtaları, esbabı iskat ediyor. Enaniyeti kırıyor, ubudiyet-i halisa te'sis ediyor. Nefsin rububiyetinden tut, ta her nevi rububiyet-i batılayı kat ediyor, reddediyor.

“İslamiyet fününün seyyidi ve mürşidi ve ulum-u hakikiyenin reisi ve pederidir.”

Bütün kuvvetimle derim ki: Terakkimiz, ancak milliyetimiz olan İslamiyet'in terakkisiyle ve hakaik-ı şeriatın tecellisiyledir. Evet, hem şan-u şeref-i millet-i İslamiye, hem sevab-ı ahiret, hem hamiyet-i İslamiye, hem hubb-u vatan, hem hubb-u din ile mütehasıs olmalıyız.

İslamiyet insaniyet-i Kübra ve Şeriat ise medeniyet-i fuzla (en faziletli medeniyet) olduğundan Âlem-i İslamiyet, Medine-i fazıla-i Eflâtunîye olmaya sezadır.

3. RİSALE-İ NURDA MÜ'MİN VE MÜSLÜMANIN VASIFLARI

Risale-i Nurlarda imanın hakkaniyetini ve İslamiyetin hak din olduğunu Kur'an-ı Kerim ayetlerini tefsir ederek izah etmektedir. İman ve Kur'ân hakikatlerini ilimlerle akla ispat etmekte ve kalbe kabul ettirmektedir. Mü'minlerin bu zamanda islam izzet ve vakarını korumak için hangi vasıflara sahip bulunması gerektiğini de anlatmaktadır. Risale-i Nurlara baktığımız zaman mü'minlerin aşağıdaki vasıfları taşıması gerektiği görülmektedir.

3.1 MÜ'MİNLER KARDEŞTİR, MUHABBETİ ESAS ALIRLAR:

“Mü'minler kardeştir, siz de kardeşlerinizin arasını düzeltin.” Ferman eden Yüce Allah'ın emrine imtisal eden mü'minler kötülüğe iyilikle karşılık verirler. Allah'tan korkarlar, bollukta ve darlıkta bağıştta bulunurlar. Öfkelerini yutarlar ve insanların kusurlarını affederler. Nifak, şikak, kin ve adavete sebebiyet veren tarafgirlik, inat ve haset gibi kötü huylara asla yanaşmazlar. Kardeşlik, sevgi ve muhabbeti esas alırlar.

Çünkü “Mü’minler mabeyninde muhabbet, ehl-i iman için güzel bir hasenedir. O hasene içinde, ahiretin maddi sevabını andıracak manevi bir lezzet, bir zevk, bir inşirah-ı kalp derç edilmiştir. Herkes kalbin müracaat etse bu zevki hisseder.”

Hem “Mü’minler mabeyninde husumet ve adavet bir seyyiedir. O seyyie içinde, kalp ve ruhu sıkıntılara boğacak bir azab-ı vicdaniyeyi, âlicenap ruhlara hissettirir.”

“Mü’minlerin aralarındaki sevgi ve muhabbetleri imanlarının bir neticesidir. Sebeb-i muhabbet olan iman ve tevhid, Cebel-i Uhud gibidir. Çakıl taşlarını Cebel-i Uhud’dan daha büyük telakki etmek ne kadar akılsızlık ise mü’minin mü’mine adaveti o kadar kalpsizliktir. Mü’minlerde adavet yalnız acımak manasında olabilir.

Elhasıl; iman, muhabbeti, İslamiyet uhuvveti istilzam eder.

“İman, bütün eşya arasında hakiki bir uhuvveti, irtibatı ittisali ve ittihat rabitalarını te’sis eder. Küfür ise, bürudet gibi, bütün eşyayı birbirinden ayrı gösterir ve birbirine ecnebi nazarıyla baktırır. Bunun içindir ki Mü’minin ruhunda adavet, kin, vahşet yoktur; en büyük bir düşmanıya, bir nevi kardeşliği vardır. Kâfirin ruhunda hırs ve adavet olduğu gibi, nefsinin iltizam ve nefsinin itimadı vardır. Bu sırra binaendir ki, dünya hayatında bazen galebe kâfirler olur. Ve keza, kâfir dünyada hasenatının mükâfatını filcümle görür; Mü’min ise seyyiatının cezasını görür.”

Elhasıl: Muhabbet, uhuvvet, sevmek, İslamiyet’in rabitasıdır. Ehl-i adavet, mizacı bozulmuş bir çocuğa benziyor ki, ağlamak ister, bir şey arıyor ki, onunla ağlasın. Hem insafsız, bedbin bir adama benzer ki, su-i zan mümkün oldukça hüsn-ü zan etmez. Bir seyyie ile on haseneye örter. Bu ise seciye-i İslamiye olan insaf ve hüsn-ü zan bunu reddeder.

3.2 MÜ’MİNLER YARDIMLAŞMAYI ESAS TUTARLAR:

Beşerin hayat-ı içtimaiyesinde bütün ahlaksızlığın ve bütün ihtilafın menşei iki kelimedir.

Birisi; “Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölmüş, bana ne”

Diğeri; “Sen çalış ben yiyeyim”

Bu iki kelimeyi de idame eden, cereyan-ı riba ve terk-i zekâttır. Bu iki maraz-ı içtimaiyeyi tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumi suretinde icrası ile vücub-u zekât ve hürmet-i ribadır.

Yardım vasıtası zekâttır. Bunun için taraf-ı ilahiden vaaz olunmuştur. Bunun için peygamberimiz (SAV): ”Zekât İslam’ın köprüsüdür, yardım vasıtasıdır” buyurmuşlardır. Yine: “Müminler birbirine kenetlenmiş, kemerli binalardaki taşlar gibi birbirine güç verirler. Birbirlerine yardım ederler“ buyurarak birbirlerine yardımcı olmalarını istemişlerdir.

Heyet-i İçtimaiye-i İslamiye çok çark ve dolapları bulunan bir fabrika suretindedirler. O fabrikanın bir çarkı geri kalsa yahut bir arkadaşı olan başka bir çarka tecavüz etse, makinenin mihanikiyeti bozulur. Birbirimizin şahsi kusurlarına bakmamak gerekir.

Ecnebler nasıl ki kıymetli mallarımızı almışlar, onun bedeline çürük bir fiyat bize vermişler, öyle de yüksek ahlakımızı almışlar, terakkilerine medar etmişler, fiyat olarak da bize verdikleri sefihane ahlak-ı seyyie ve seciyelerdir. Şöyle ki:

Bizden aldıkları seciye-i Milliye ile bir adam onlarda der; “Eğer ben ölsem milletim sağ olsun. Çünkü milletimin içinde bir hayat-ı bakiyem var. ” İşte bu kelimeyi bizden almışlar ve terakkiyatlarında en metin esas da budur. Bizden hırsızlamışlar. Bu kelime ise din-i haktan ve iman hakikatlerinden çıkar. O bizim, ehl-i imanın malıdır. Hâlbuki içimize giren pis ve fena seciye itibariyle bir hodgam adam bizde diyor: “Ben susuzluktan ölsem, yağmur bir daha hiç dünyaya gelmesin. Eğer ben bir saadet görmezsem dünya istediği gibi bozulsun.” İşte bu ahmakane kelime dinsizlikten çıkıyor, ahireti bilmemekten geliyor. Hariçten içimize girmiş, zehirliyor.

Hem o ecnebilerin bizden aldıkları fikr-i milliyetle, bir ferdi, bir millet gibi kıymet alıyor. Çünkü bir adamın kıymeti himmeti nispetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir.

Bazılarımızdaki dikkatsizlikten ve ecnebilerin zararlı seciyelerimizi almamızdan, kuvvetli ve kutsi İslami milletimizle beraber herkes “Nefsi! Nefsi!” demekle ve milletin menfaatini düşünmemekle –menfaat-i şahsiyesini düşünmekle- bin adam bir adam hükmünde sukut eder.

Kimin himmeti yalnız nefsi ise, o insan değil. Çünkü insanın fitratı medenidir. Ebnay-ı cinsini mülahazaya memurdur. Hayat-ı içtimaiye ile hayat-ı şahsiyesi devam edebilir. Menfaat-i şahsiyesine hasr-ı nazar eden, insanlıktan çıkar, masum olmayan canı bir hayvan olur.

3.3 MÜ’MİN DERSİNİ, AHLAKINI KUR’AN’DAN ALIR

Kur’an’dan dersini alan halis tilmizi bir abddir; fakat azam mahlûkata da ibadete de tenezzül etmez, hem, cennet gibi azam menfaat olan bir şeyi, gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir.

Hem Kur’an tilmizi mütevazıdır, selim, halimdir; fakat Fatırının gayrına, daire-i izni haricinde, ihtiyarıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem, fakir ve zayıftır, fakrını ve zaafını bilir; fakat onun Melik-i Kerim’i ona iddihar ettiği uhrevi servet ile müstağnidir ve seyyidinin nihayetsiz kuvvetine istinad ettiği için kavidir. Hem yalnız livechillah, rıza-i ilahi için, fazilet için amel eder, çalışır.

Felsefenin halis bir tilmizi ise, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasis şeye ibadet eden bir firavun-u zelildir. Her menfaatli şeyi kendisine Rab tanır. Hem o dinsiz şakirt, mütemerrid ve muanniddir. Fakat bir lezzet için nihayetsiz zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Şeytan gibi şahıslar bir menfaat-ı hasise için ayağını öpmekle zillet gösterir deni bir muanniddir.

Hem o şakirt, menfaatperest hodendiştir ki, gaye-i himmeti nefis ve batnın ve fercin hevesatını tatmin ve menfaat-i şahsiyesini bazı menfaat-i kavmiye içinde arayan, dessay bir hodgamdır.

Felsefeden ders alan şakirdi, kendi nefsi için kardeşlerinden kaçır, onun aleyhinde dava açar. Kur’an’ın şakirdi ise, semavat ve arzdaki umum salih ibadî kendine kardeş telakki ederek, gayet samimi surette onlara dua eder. Ve saadetleri ile mesut oluyor. Ve ruhunda şedid bir alakayı onlara karşı hisseder ki, duasında “Allah’ım! Müm’min erkekleri ve mü’mine kadınları bağışla!” der. Hem en büyük şey olan Arş ve Şemsi musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telakki eder.

Kur’an’ı Okuyan ve Dinleyen bir Mü’mine Kur’an Der ki;

“Mevt idam değil, tebdil-i mekândır; kabir ise, zulumatlı bir kuyu ağzı değil, nuraniyetli bir âlemin kapısıdır. Dünya ise bütün şaşaasıyla ahirete nispeten bir zindan hükmündedir.”

Yine insana der, ispat eder ki;

“Dünya bir kitab-ı Samedanidir. Huruf ve kelimatı nefislerine değil, belki başkasının zat ve sıfat ve esmasına delalet ediyorlar. Öyle ise manasını bil, al; nukuşunu bırak git.

Hem bir mezradır. Ek ve mahsulünü al, muhafaza et, müzahrefatını at, ehemmiyet verme.

Hem seyyar bir ticaretgahdır. Öyle ise alış-verişini yap, gel ve senden kaçan ve sana iltifat etmeyen kafilelerin arkasından beyhude koşma, yorulma...

Hem bir misafirhanedir. Öyle ise onu yapan Mihmandar-ı Kerim’in izni dairesinde iç, şükret; kanunu dairesinde işle, hareket et...

3.4 MÜ’MİN DÜNYAYI BİR MİSAFİRHANE BİLİR:

Peygamberimiz (sav) “Dünyayı bir misafirhane telakki ediniz, kendinizi de garip bir yolcu olarak biliniz ve ona göre davranınız” buyurmuşlardır.

Evet, Bediüzzaman’ın ifadeleriyle: “Bu dünya ebedi kalmak için yaratılmış bir menzil değildir; ancak Cenab-ı Hakk’ın ebedi ve sermedi olan Daru’s-Selam menziline davetli olan mahlûkatın içtimaları olan bir han, bir bekleme salonudur.”

“Şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki, dünyayı bir misafirhane-i askeri telakki etsin ve öyle de iz’an etsin ve ona göre hareket etsin. Ve o telakki ile en büyük mertebe olan mertebe-i rızayı çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına, daimi bir elmasın fiyatını vermez; istikamet ve lezzetle hayatını geçirir.” “İnsan bir yolcudur. Sabavetten gençliğe, gençlikten ihtiyarlığa, ihtiyarlıktan kabre, kabirden haşre, haşirden ebede kadar sürecek yolculuğu devam eder.”

“Mü’minin nazarında şu dünya bir zikirhane-i Rahman, bir talimgâh-ı beşer ve hayvan ve bir meydan-ı imtihan-ı ins-ü candır. Bütün vefiyat-ı hayvaniye ve insaniye ise terhisattır. Vazife-i hayatını bitirenler bu dar-ı faniden, manen mesrurane, dağdağsız diğer bir âleme giderler. Ta yeni vazifedarlara yer açılın, gelip, çalışsınlar. Bütün tevellüdat-ı hayvaniye ve insaniye ise, ahz-ı askere, vazife başına, silâh altına gelmektir. Bütün zihayat birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakim memnun memurlardır. Bütün sadalar ise, ya vazife başlamasındaki zikir ve tespih ve paydostan gelen şükür ve tefrih veya işlemek neş’esinden neş’et eden nağamattır. Bütün mevcudat, o Mü’minin nazarında, Seyyid-i Kerimin ve Malik-i Rahimin birer munis hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok latif, ulvi ve leziz, tatlı hakikatler imanından tecelli eder, tezahür eder.

Müslümanların saadeti ancak hakaik-ı İmaniyeye ile olabilir. Bunun için İslam hakikatlerine körü körüne değil, bilakis delil ve bürhanların neticesi, akıl, ilim ve kalpleriyle İslam’ın evamirine tabi olurlar. “Biz Kur’an şakirtleri olan Müslümanlar, bürhana tabi oluyoruz. Akıl ve fikir ve kalbimizle hakaik-ı İmaniyeye giriyoruz. Başka dinlerin bazı efratları gibi ruhbanları taklit için bürhanı bırakmıyoruz. Onun için akıl, ilim ve fennin hükmettiği istikbalde, elbette bürhan-ı akliye istinad eden ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur’an hükmedecektir.”

3.5 MÜSLÜMANLAR İSLAMIN EMİRLERİNİ İFA ETMELİDİRLER:

Müslüman uyanmalı, Kur’an’a sarılmalıdır. İslam’a maddi-manevi bütün varlığı ile müteveccih olmalıdır. Bin yıldır Kur’an’a bayraktarlık yapan bir ecdadın torunları olarak Kur’an’ı okumaya, anlamaya ve onu bu zamanda anlatacak olan Kur’an tefsiri Risale-i Nurları okuyup anlamaya çalışmalıdır. Lisanı Kur’an ayetlerini okurken, hal ve etvarı ve ahlakı da onun manasını âleme neşretmeli. Lisan-ı Hali ile de Kur’an’ı okumalıdır. O zaman Müslüman dünyanın efendisi, âlemin reisi ve insanlığın vasıta-i saadeti olur.

“Eğer biz, ahlak-ı İslamiyenin ve hakaik-ı imaniyenin kemalatını ef’alimizle izhar etsek, sair dinlerin tabileri elbette cemaatlerle İslamiyet’e girecekler; belki küre-i arzın bazı kıtaları ve devletleri de İslamiyet’e dehalet edecekler.”

Ehl-i İslam dünyaya ve hırsla sevk etmeye ve teşvik etmeye muhtaç değillerdir. Terakkiyat ve asayişler bununla temin edilemez. Belki mesailerin tanzimine ve mabeyinlerindeki emniyetin te’sisine ve teavün düsturunun teshiline muhtaçtırlar. Bu ihtiyaç da, dinin evamir-i kudsiyesiyle ve takva ve salâbet-i diniye ile olur.

Müslümanların maddi ve manevi terakkileri ancak dinin emirlerine uymalarıyla mümkündür.

3.6 MÜSLÜMANIN HER VASFI İSLAMDAN NEŞ’ET ETMEYEBİLİR:

Her Müslüman’ın her bir vasfi müslim olmak, Müslümanlığından neş’et etmek vacip iken, haricen her an vaki, sabit değildir. Her bir kâfirin dahi bütün sıfat ve sanatları kâfir olmak lazım gelmez.

Dolayısıyla Müslümanların İslam'dan kaynaklanmayan birçok sıfatı olabilir; onun ile İslamiyet lekelenmez. Esasında Müslümanlar İslami sıfatlarla vasıflanması lazımdır; hatta vaciptir. Ama ne var ki, şeytan ve nefis Avrupa'nın etkisi ile İslam'dan uzaklaşan Müslümanların yeniden İslami vasıfları öne çıkarması ve onlara imtisal etmesi zaruridir. Yoksa hem dünyada, hem ahirette perişan olur. Geri kalışımızın en mühim sebebi budur.

Bunun için Müslümanlar “Şeytanı en mühim düşman olarak bilmeli” ve Allah’a sığınmalıdır. Yüce Allah Kur’an’ı Kerim’inde Âdem (as) kıssasını zikrederek bizlere şöyle hitap ediyor: “Sizin pederiniz Şeytana bir defa aldandı, Cennet gibi bir makamdan ruy-ı zemine muvakkaten sükût etti. Sakın siz de terakkiyatınızda şeytana uyup, hikmet-i ilahiyenin semavatından, tabiat dalaletine sukuta vasıta yapmayınız.”

Müslüman’ın en mühim vazifelerinden birisi de Şeytan ile, nefis ile ve ehl-i dalalet ve küfür ile mücadele etmek, farz olan cihad-ı diniyeyi yapmaktır.

3.7 MÜSLÜMAN CİHAD VAZİFESİNİ HAKKIYLA YAPMALIDIR:

“Cihad farz-ı kifaye iken farz-ı ayn olmuştur. Belki muzaaf bir farz-ı ayn hükmüne geçmiştir.” Bu cihad vazifesi yerine getirilmekle, izzet-i İslamiye korunabilir.

Nasıl ki, eski zamanda İslamiyet’in terakkisi düşmanın taassubunu parçalamak ve inadını kırmak ve tecavüzatını def etmek, silah ile, kılıç ile olmuştur. Bu zamanda kılıç, silah yerine hakiki medeniyet ve maddi terakki ve hak ve hakkaniyetin manevi kılıçları düşmanları mağlup edip, dağıtacaklardır.

Cihad İlay-ı Kelimetullah içindir. “Her bir Mü’min ilay-ı Kelimetullah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi maddeten terakki etmektir. Zira ecnebiler funun ve sanayi silahıyla bizi istibdad-ı manevileri altında eziyorlar. Biz de sanat ve fen silahıyla ilay-ı Kelimetullah’ın en büyük düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilaf-ı efkârla cihat edeceğiz.

Amma cihad-ı hariciyi Şeriat-ı Garra’nın berahin-i kıtasının elmas kılıçlarına (Risale-i Nurlara) havale edeceğiz. Zira medenilere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir. “Biz muhabbet fedaileriyiz, husumete vaktimiz yoktur.” “Asıl mesele bu zamanın cihad-ı manevisidir. Manevi tahribata karşı set çekmektir. Bununla dâhili asayişe bütün kuvvetimizle yardım etmektir.”

Vazifemiz müspet hareket etmek, rıza-i ilahiye göre sırf hizmet-i imaniye yapmaktır; vazife-i ilahiyeye karışmamaktır. Vazifemiz ihlâs ile iman ve Kur’an’a hizmet etmektir. Amma bizi muvaffak etmek ve halka kabul ettirmek ve muarızları kaçırmak ise, o vazife-i ilahiyedir; biz buna karışmayacağız. “Çünkü bu zamanda cihad-ı dini, iman-ı tahkiki kılıcıyla olacak” Dindeki rüş-ü irşadı ve hak ve hakikati gözlerle gösterecek derecede kuvvetli bürhanları gösterip, ikna etmek suretiyle cihad-ı manevi ile İslam galip olacaktır.

Bizim düşmanımız ecnebiler değil; “Cehalet, zaruret ve ihtilafıdır. Bu üç düşmana karşı sanat, marifet ittifak silahıyla cihat edeceğiz.”

Müslüman hürriyetperverdir, hayırseverdir, muhabbet fedaisidir. Herkesin dünya ve ahiretine faydalı olmaya çalışır. “Mert ve vicdanlı bir mü’min, küçük ve cüz’i bir hata veya menfaatle, yüzer zararı ehl-i imana vermez. Eğer hata etse verse, çabuk tövbe etmesi gerekir.”

3.8 MÜSLÜMAN HÜRRIYETÇİDİR:

Hürriyet budur ki: Kanun-u adalet ve te’dibden başka hiç kimse kimseye tahakküm etmesin. Herkesin hukuku mahfuz kalsın, herkes harekât-ı meşruasında şahane serbest olsun.

Rabita-i İman ile Sultan-ı kâinata hizmetkâr olan adam, başkasına tezellül ile tenezzül etmeye ve başkasının tahakküm ve istibdadı altına girmeye izzet ve şehamet-i imaniyesi bırakmadığı gibi, başkasının hürriyet ve hukukuna tecavüz etmeye dahi şefkat-i imaniyesi bırakmaz. Evet, bir padişahın doğru bir hizmetkârı, bir çobanın tahakkümüne tezellül etmez, bir biçareye tahakküme dahi tenezzül etmez. Demek iman ne kadar mükemmel olursa, o

derece hürriyet parlar. İşte bunun için hürriyet, Rahman olan Allah'ın kullarına bir hediyesi ve imanı en mühim özelliğidir.

Müslüman hürriyeti kendisi için istemez; herkes için ister. Çünkü hürriyet insan iradesinin kullanılmasıdır. İnsanlığın gereğidir. “Gayr-i müslimlerin hürriyeti dahi bizim hürriyetimizin bir şubesidir. İstibdad-ı manevinin dafiidir, İslamiyet’in bahtının miftahıdır.”

“Şeriat âleme gelmiş, ta istibdadı ve zalimane tahakkümü mahvetsin. İstibdad, zulüm ve tahakkümdür. Meşrutiyet, adalet ve şeriattır.” Dolayısıyla Müslüman, hürriyetçi ve meşrutiyetçidir, katıyyen baskı ve istibdada müsaade etmez ve yardımcı olmaz. O zaman zulüm işlemiş olur, zulme şerik olur. Zulüm ise Allah'ın yasaklarının en büyüğüdür.

3.9 MÜSLÜMAN ASLA ANARŞİST OLMAZ:

“Hakiki bir Müslüman, samimi bir mü'min hiçbir zaman anarşiye ve bozgunculuğa taraftar olmaz. Dinin şiddetle men ettiği şey fitne ve anarşidir. Çünkü anarşi hiçbir hak tanımaz, insanlık seciyelerini ve medeniyet eserlerini canavar hayvanlar seciyesine çevirir ki, bunun ahir zamanda “Ye'cüc” ve “Me'cüc” komitesi olduğuna Kuran'ı Hakim işaret buyurmaktadır.”

Müslüman dinden dönerse anarşist olur. “Ecnebi dinsizleri gibi olamaz. Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse, diğerlerine inanabilir. Peygamberi bilmeseler de Allah'a inanabilir. Bunu da bilmeseler kemalata medar olacak bazı şeyleri bulunabilir. Fakat bir Müslüman en ahir ve en büyük ve dini ve daveti umumi olan Ahir zaman peygamberi Aleyhisselatü Vesselamı inkâr etse ve zincirinden çıksa, daha hiçbir peygamberi hatta Allah'ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri onunla bilmiş. Onlar onsuz kalbinde kalmaz. Bunun içindir ki, eskiden beri her dinden İslamiyet'e giriyorlar ve hiçbir Müslüman hakiki bir Yahudi ya da Mecusi veya Nasranî olmaz, belki dinsiz olur. Seciyeleri bozular. Vatana ve millete muzır bir hale gelir.”

“Bir Müslüman, başka milletler gibi değildir. Eğer dinini bıraksa anarşist olur, hiçbir kayıt altında kalmaz; istibdad-ı mutlakdan başka hiçbir terbiye ve tedbirle idare edilmez.” Bunun için devletin dine önem verme mecburiyeti vardır.

“Risale-i Nur ise, beşeri anarşistlikten kurtarmaya vesiledir. Öyle ise Müslümanların Risale-i Nurları okuyarak, neşrederek, okunmasına çalışmaları vatan, Kur'an ve İslamiyet namına çok mühim vazifeleridir.

KAYNAKLAR

1. Ahmet Hamdi Akseki, İslam Dini, Diyanet Yay. Ank-Tarihsiz
2. Bediüzzaman Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı, Yeni Asya Neşriyat
  - Sözler, 1998-İstanbul
  - Mektubat, 1998-İstanbul
  - Lem'alar, 2001-İstanbul
  - Şualar, 1997-İstanbul
  - İşaratu'l-İ'câz, 2001-İstanbul
  - Mesnevi-i Nuriye, 1998-İstanbul
  - Tarihçe-i Hayat, 1998- İstanbul
  - Kastamonu Lahikası, 2001-İstanbul
  - Emirdağ Lahikası, 2001-İstanbul
  - Muhakemât, 1998-İstanbul
  - Hutbe-i Şamiye, 1993-İstanbul
  - Münazarat, 1993-İstanbul
  - Divan-ı Harb-i Örfi, 1993-İstanbul

3. Canan, İbrahim, Kütub-ü Sitte, İbrahim Canan, Zaman Gazetesi, İst. 1997
4. Carrel, Alexis, Dua, Çev. Tendar, N. Amerikan Bord Neşriyat Dairesi, İstanbul, 1997
5. Descartes, Felsefenin İlkeleri, İstanbul, 1962
6. İbn-i Kesir, Tefsir-i Kebir, Marifet Matbaası, Beyrut, 1988
7. İmam-ı Gazali, İhya-ı Ulum, Bedir Yayınevi, İst. 1974
8. Kessler, Gb. Sosyolojiye Başlangıç, Çev. Fındıkoğlu, Z. F; Kurtkan, A. İstanbul, 1987
9. Maverdi, Ebu'l-Hasen Ali bn. Muhammed, Edebü'd-Din ve'd-Dünya, Matbaa-i Emiriyye, Beyrut-Lübnan, 1979
10. Osman Keskiöglü, İslam Hukuku, Diyanet Yayınları, Ankara 1988
11. Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali Akçağ Yay. İst-Tarihsiz
12. Ömer Nasuhi Bilmen, Muvazzah İlm-i Kelam, Bilmen Yay. İst 1972
13. Pazarlı, Osman, Din Psikolojisi, Remzi Kitapevi, 1972- İstanbul
14. Suyuti, Celaleddin, Camiu's-Sağir, Y.A.Neşriyat-İstanbul-1996
15. TOYNBEE, A. (A Study of History) Tarih Bilinci, Bateş Yay. İstanbul 1987
16. Yazır, Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, Tarihsiz, İstanbul